

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ '40
(Καθηγητού Χρ. Γιαμβριά) 265
- ΤΟ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΛΙΚΟ «ΑΔΡΙΑΣ» ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ
ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ (Α. Ι. Παπακωνσταντίνου) 269
- ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ Β. ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ
(Ι. Γ. Κατσομήτρου) 275
- Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ (Ποίημα Στ. Μπολέτη) 278
- Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ALBERT EINSTEIN (Β.Κ. Σταθάκη) 279
- Ο PAUL TOURNIER ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(Μιχ. Θ. Μηλίγγου) 287
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ (Πανορμίτη) 293
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.)..... 294

ΕΤΟΣ 59ον

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1996

ΑΡΙΘ. 574

ΔΡΧ. 200

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΑΡΑΜΥΘΙ Ν' ΑΡΧΙΝΗΣΗ

τιμᾶται δρχ. 500

•

ΚΟΚΚΙΝΗ ΚΛΩΣΤΗ ΔΕΜΕΝΗ

δρχ. 600

•

ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

δρχ. 500

•

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

δρχ. 500

•

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

δρχ. 550

•

ΘΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΟΞΑ

δρχ. 650

•

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

δρχ. 450

•

ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΥ ΑΝΟΙΞΗ

δρχ. 550

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 59ον

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1996

Άριθ. 574

ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ '40

ΕΙΝΑΙ λίγο δύσκολο σήμερα να μεταδώσει κανείς στους νέους μας αυτό που οι παλαιότεροι αισθάνονται όταν φθάνει η 28η 'Οκτωβρίου, ή επέτειος του «ΟΧΙ». Όσοι έζησαν την ιστορική αυτή ημέρα, μιά ημέρα ήλιόλουστη που δέν έδειχνε σημάδια κακών ειδήσεων, αλλά και όσα άκολούθησαν στη συνέχεια, δέν είναι δυνατό να μη συγκινούνται κάθε χρόνο, όταν ξημερώνει ή μεγάλη για τό Έθνος μας, ημέρα της 28ης 'Οκτωβρίου. Πώς να ξεχασθούν οι σειρήνες που δούϊζαν στην Αθήνα από τό πρωί, τό πήγαιν' έλα τών νέων που έτοιμάζονταν να παρουσιασθούν στις Μονάδες έπιστρατεύσεως, και να πάρουν τό δρόμο για τό μέτωπο και ό ένθουσιασμός τους για τό γεγονός αυτό; Πώς να ξεχασθούν τόσα και τόσα που άκολούθησαν τις επόμενες ημέρες; Τό θαύμα της μάχης της Πίνδου πώς μπορεί να ξεχασθεί; Και μόνο σ' αυτό τό γεγονός να σταθεί κανείς και να άναλογισθεί πάλι τά όσα συνέβησαν τις πρώτες ημέρες της εισβολής τών Ιταλών και πώς άποκρούσθηκαν από τό ήρωικό Αποσπασμα Πίνδου με Διοικητή τόν Συνταγματάρχη Δαβάκη, άρκει για να νιώσει τό μέγεθος της σημασίας της 28ης 'Οκτωβρίου.

Δέν θά ήταν άσκοπο, παρ' όλο ότι πολλά έχουν γραφεί για τις ήρωικές αυτές σελίδες της Ιστορίας μας, να σταθεί κανείς

σ' αυτές τις πρώτες ημέρες και να παρακολουθήσει μερικά σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν αυτό που ονομάζουμε «Έπος του '40». Τά γεγονότα αυτά άποτελέσαν τό φράγμα που όρθώθηκε και έκλεισε τις διόδους για την κατάληψη της χώρας από την πολυάριθμη και όργανωμένη ιταλική στρατιωτική δύναμη. Ήσαν τά γεγονότα που με τη στρατιωτική ή άλλου είδους λογική, θεωρούνταν άκατόρθωτα. Πράγματι δέν χωράει λογική, όταν τόν όγκο του ιταλικού στρατού εισβολής συγκροτούσε μία σπουδαία Μεραρχία, ή 3η τών Άλπινιστών, ή ονομαζομένη Τζούλια, ειδικά ένισχυμένη για όρεινές και δασώδεις περιοχές και από την έλληνική πλευρά να είναι παραταγμένοι σε όλη τη μεθοριακή γραμμή της Πίνδου, 40 χιλιομέτρων, 8 μόνο Λόχοι με έλλειπή ιματισμό, με έλάχιστα πυρομαχικά, με λίγη γαλέτα και ψωμοτύρι στο σακίδιο.

Έκείνο όμως που είχαν οι όλιγάριθμες έλληνικές δυνάμεις του Αποσπάσματος Πίνδου και που μετρούσε πάρα πολύ, ήταν ό έμψυχωμένος και άληθινός Έλληνας πολεμιστής Συνταγματάρχη Δαβάκης Κωνσταντίνος, που διοικούσε αυτές τις δυνάμεις. Ανέλαβε τη διοίκηση του Αποσπάσματος στις 28 Αύγουστου 1940 και μέχρι την ημέρα της επιθέσεως τών Ιταλών την 28η 'Οκτωβρίου, είχε κατορθώσει με τά λίγα

μέσα που διέθετε και τους λίγους άνδρες που είχε, να οργανώσει μία πρόχειρη άμυντική γραμμή και να έχει εκπαιδεύσει κατάλληλα τους αξιωματικούς και στρατιώτες του.

Δέν είναι «κοινός τόπος» να υπενθυμίσουμε μερικά γεγονότα των πρώτων αυτών ημερών, που έγραψαν ιστορία, μιá ιστορία ήρωική, μιá ιστορία άπίστευτη. Θα πρέπει σε κάθε ευκαιρία να παρουσιάζουμε τέτοια γεγονότα, όχι μόνο για να ξαναφέρνουμε στις μνήμες των μεγαλύτερων σε ηλικία τα άνδραγαθήματα των ιδίων ή των πατέρων των, αλλά για να δίνουμε στις νέες γενεές των Έλλήνων, ύλικό τροφοδοσίας έθνικης και πνευματικης, ύλικό που θα άποτελει φάρο προσανατολισμοϋ για μιá πορεία καθαρά ελληνική.

Τό όνομα τοϋ Συνταγματάρχη Δαβάκη, ίσως έχει ξεχασθεί σήμερα. Πολύ περισσότερο, στους νέους μας δέν λείει τίποτε. Και όμως ó Δαβάκης είναι αυτός που συνύφανε τό όνομά του με τή νικηφόρο **Μάχη τής Πίνδου**.

“Άς δοϋμε όμως μερικά χαρακτηριστικά γεγονότα τής ήρωικης αυτής μάχης.

Μόλις ó Δαβάκης πληροφορείται ότι δόθηκε τελεσίγραφο των Ίταλών στον Έλληνα Πρωθυπουργό για τήν κήρυξη τοϋ πολέμου και ότι σε μιá ώρα θα άρχισει ή επίθεση των Ίταλών, γυρίζει και λείει στον ύπασπιστή του και στον άξιωματικό συνδέσμον: «*Πρώτα ó Θεός, θα νικήσωμεν. Μας έπετέθησαν οί Ίταλοί. Θάρρος, ψυχραιμία και άφοσίωση εις τό καθήκον*».

Και να πώς περιγράφει ένας άνωτερος άξιωματικός τήν πρώτη εκείνη επίθεση των Ίταλών: «*Η πρώτη ήμέρα τοϋ πολέμου άνέτειλεν εις τήν Πίνδον με καιρόν ύγρόν, παγερόν, όμιχλώδη. Η επίθεσις των δυνάμεων τοϋ σκότους εναντίον τής χώρας τοϋ φωτός, έξεδηλώθη με τας ύλακάς εκατοντάδων πολυδύλων καθ' όλον τό μήκος τής ελληνικής προκαλύψεως τής Πίνδου, επί τής οποίας ήγγύπουν από βαθείας νυκτός οί φρουροί τής Ελλάδος.*

Άπό τήν έκβαση τής συρράξεως αυτής έξηρητάτο ή ύπαρξις τής ελληνικής φυλής άλλ' έξηρητάτο και τής άνθρωπότητος ολοκλήρου ή τύχη...

Πριν ακόμη διασκεδάση τα πυκνά σκότη τής ώχρῶς χαραυγής τό σκίοφως, αί ιταλικαί πυροβολαρχαί και οί όλμοι έξετόξευσαν σφοδροτάτους βομβαρδιομοϋς εναντίον των ελληνικών θέσεων, τας οποίας κατέκλυσαν με κόλασιν πυρός και σιδήρου. Η γηραιά Πίνδος έσειέτο από τας ισχυροτάτας δονήσεις των εκρήξεων, τα δένδρα κατεκόπτοντο με άπαισίους τριγμούς, οί βράχοι άνετινάσσοντο εις συντρίμματα, βρυχηθμοί δέ συγκλονίζοντες και άλλεπάλληλα σφυρίγματα των όβιδων διέσχισον τήν άτμόσφαιραν έξ όλων των σημείων προς όλα τα σημεία.

Τά προκαλυπτικά μας τμήματα έδέχθησαν τήν τρομακτικήν εκείνην κροϋσιν τοϋ δολίου έχθροϋ με σταθερόν φρόνημα...

Ό Συνταγματάρχης Δαβάκης, διατηρών άμείωτον τήν ολύμπιον ψυχραιμίαν του, ήδυνήθη να μεταδώση εις πάντας τήν γαλήνην και να εμπνεύση εις τα τμήματά του ψυχικήν εϋστάθειαν και θάρρος».

Μέσα σε 8 ήμέρες γράφτηκε ή πιό ήρωική σελίδα τής νεώτερης ιστορίας μας. Οί τέσσερις πρώτες ήμέρες, με βάση τό σχέδιο τοϋ Δαβάκη, περιλάμβαναν σύμπτυξη των ελληνικών Τμημάτων με ήρωικούς έπιβραδυντικούς άγώνες και οί έπόμενες τέσσερις ήμέρες τήν άριστουρηγματική άντεπίθεση Δαβάκη, χάρις στην όποια θα μείνει άθάνατο τό όνομά του.

Στό Έπταχώριο έχει τό Σταθμό Διοικήσεως ó Συνταγματάρχης Δαβάκης. Εκεί άγρυπνεϊ, χωρίς να έχει όρεξη για φαγητό «*όταν όλμοι οί άλλοι κοιμῶνται ή και απλῶς αναπαύονται από τους κόπους και τήν άγωνία τής ήμέρας, με τό κεφάλι σκυμμένο, εις τό τραπέζι του, άγρυπνεϊ μελετών τόν χάρτην, γράφων ή τηλεφωνῶν... κυριώτατα όμως έλπίζων εις τόν Θεόν και προσευχόμενος εις Αϋτόν*» γράφει κάπου ó διογράφος του.

Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση προετοιμασίας της αντιμεπίθεσης.

«Αφού ανεχώρησαν εκ του γραφείου του Συνταγματάρχου Δαβάκη οι διοικηταί των Λόχων 2ου και 7ου, έμεινε δέ τελευταίος ο Ταγματάρχης Καραβίας, διημέφθη μεταξύ των δύο ανωτέρω αξιωματικών στιχομυθία χαρακτηριστική της καταστάσεως.

- Έχετε πάντοτε την έλπίδα Συνταγματάρχα μου ότι θα επιτύχη η αντιμεπίθεσις;

- Έχω, Γιάννη, απόλυτον πεποίθησιν ότι θα τοῦς μαντρώσω τοῦς Ἰταλοῦς!

- Εγὼ ἀμφιδάλλω, ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις μας εἶναι πολὺ μικρότεραι, οἱ δὲ Λόχοι τοῦ Ἀποσπάσματός σας εἶναι κατάκοποι.

- Μὲ αὐτοὺς τοῦς Λόχους θὰ κάμω αντιμεπίθεσιν! Θὰ τοῦς δῆς! Ὁ ὄγκος ἄλλωστε τῶν Ἰταλῶν δὲν μὲ τρομάζει, ἐπειδὴ ἔχω τὴν γνώμην πὼς οἱ φαντᾶροι μας, ἅμα διοικούνται καλὰ, εἶναι ἀπαράμιλλοι! Θὰ μῶ αὐριο μπροστά.

- Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, Συνταγματάρχα μου, νὰ μὴ συμφωνήσω μαζί σας. Ἐὰν πάθετε κακό;

- Καραβία, ἐπήρες εἶδησι πὼς τὰ παίζουμε ὅλα γιὰ ὅλα;»

Νωρὶς τὸ πρωὶ τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἀρχίζει ἡ αντιμεπίθεσις τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων. Αἰφνιδιάζονται οἱ Ἰταλοὶ, συλλαμβάνονται οἱ πρῶτοι Ἰταλοὶ αἰχμάλωτοι. Στὴν αντιμεπίθεσις πέφτει ἡρωικὰ μαχόμενος καὶ ὁ πρῶτος Ἑλληνας ἀξιωματικός, ὁ Ὑπολοχαγὸς Ἀλέξανδρος Διάκος ἀπὸ τῆ Δωδεκάνησο, πού εἶχε τὴ διοίκησι τοῦ 2ου Λόχου.

«Ὅρθιος καὶ κραυγάζων πρὸς τοὺς ἄνδρες του, ἐν μέσω νεκρῶν καὶ τραυματιῶν οἰμοζώντων, παρὰ τὰ δραστικώτατα πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀδιαφορῶν διὰ τὸν θάνατον ὅστις ἐπλανᾶτο πέριξ αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ ἀνασυντάξει τρεῖς φορές τὸν Λόχον, νὰ τὸν ἐμπυχνῶναι καὶ νὰ τὸν ρίχνει μὲ νέα ὀρμὴ ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν στὸ ὕψωμα Τσουκά. Φωνάζοντας: Ἐμπρός, παιδιά, γιὰ μιὰ Μεγάλη Ἑλλάδα καὶ μιὰ ἐλεύθερη Δωδεκάνησο, ὀρμώντας γιὰ τέταρτη φορὰ ἐναντίον

τοῦ ἐχθροῦ, μία ριπὴ πολυβόλου τὸν ρίχνει κάτω νεκρό».

«Ὁ ἡρωισμὸς τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Διάκου καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Λόχου του, ἐπεβράδυναν τὴν κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ Ζεκίρι πρὸς Βούζιον-Σαμαρίναν καὶ ἐπέτρεψαν εἰς ἡμέτερα τμήματα νὰ προκαταλάβωσι τὰ ὑψώματα Σαμαρίνας. Ἐτάφη εἰς τὸ Νεκροταφεῖον Ζούζουλης» μὲ τίς φράσεις αὐτὲς κατέληξε ἡ Ἐκθεση τοῦ Ταγματάρχου Καραβία πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Πεζικοῦ Διάκου Ἀλεξάνδρου.

Δεύτερη ἡμέρα τῆς ἐλληνικῆς αντιμεπίθεσεως: 2α Νοεμβρίου 1940. Ὁ Δαβάκης ἐκπληρώνοντας τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἡγηθεῖ στὴ μάχη τῶν δυνάμεων γιὰ τὴν κατάληψιν τοῦ στρατηγικῆς σημασίας ὑψώματος Προφήτη Ἡλία Φούρκας, προωθήθηκε ἐπιπλοῦς μέσα ἀπὸ τὸν καταγισμὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθροῦ γιὰ νὰ κάνει ἀναγνώρισι καὶ ἐκτίμησι τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ μὲ τὴν ἐπιστροφὴν του στὸ 2ο Λόχον τὴν ὥρα πού ἔδινε ὁδηγίεσ στὸν διοικητὴν τοῦ Λόχου Ἀνθυπολοχαγὸ Σπυροπούλου, μιὰ σφαῖρα τοῦ τρυπᾶ τὸ στήθος καὶ πέφτει αἰμόφυρτος στὸ ἔδαφος. Τρέχουν κοντὰ του δύο ἀξιωματικοὶ νὰ τὸν βοηθήσουν, ἀλλὰ ὁ Δαβάκης τοὺς διατάζει νὰ πάνε ἀμέσως στὰ τμήματά τους διότι ἡ κατάστασι εἶναι πολὺ κρίσιμη. Τὸ τραῦμα ἦταν πολὺ βαρὺ, ἡ σφαῖρα εἶχε τρυπήσει τὸν πνεῦμονα καὶ ἡ αἰμορραγία ἦταν ἀκάτασχετη. Τὸν πλησιάζει ὁ Ταγματάρχης Καραβίας μὲ τὸ χέρι του τραυματισμένο. Τὸν ἀγκαλιάζει μὲ τὸ ἄλλο καὶ δακρυσομένος τὸν ἐρωτᾶ πὼς αισθάνεται. Τότε ὁ Δαβάκης μὲ φωνὴν ἐξασθενημένην τοῦ λέει: «Πρὸς τὸ ὕψωμα ἐρχονται Ἰταλοὶ καὶ πολλοὶ μάλιστα... Πρόσεξε νὰ μὴ σοῦ πάρουν τὸ ὕψωμα... γιὰτὶ ἀνοίγει τελείως ἡ πόρτα πρὸς Μέτσοβο καὶ ἡ Ἑλλάδα σβήνει!»

Ὁ Ταγματάρχης Καραβίας ὑπακούσας στὴ διαταγὴ αὐτῆ τοῦ Δαβάκη, ἔτρεξε στὴν κορυφὴν τοῦ Προφήτη Ἡλία ὅπου μεγάλες δυνάμεις Ἰταλῶν ἐπετίθεντο. Μὲ τὴν τακτι-

κή της άντεφόδου κατόρθωσε όχι μόνο νά κρατήσει τὸ ὕψωμα, ἀλλὰ νά καταδιώξει τὸν ἐχθρὸ πού τρέχοντας καὶ ὑποχωρώντας ἀφηνε πίσω του σωρεία πολεμικοῦ ὕλικου καὶ τραυματίες. Συνελήφθησαν πολλοὶ Ἴταλοι αἰχμάλωτοι πού δὲν κατόρθωσαν νά διαφύγουν κατὰ τὴν ὀπισθοχώρησή των. Ἔτσι ἡ ἀπόκρουση αὐτὴ τῆς ἰταλικῆς ἀντεπιθέσεως, ἀπὸ τὸν Ταγματάρχη Καραβία, τὴν ὥρα πού ὁ Δαδάκης ἦταν κάτω στὸ ἔδαφος αἰμόφυρτος ἀπὸ τὸ βαρῦτατο τραῦμα του, ἀποτέλεσε νίκη ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν ἔκβαση τοῦ ὄλου ἀγώνα τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴ μάχη, οἱ ἀξιωματικοὶ πού πλησίασαν τὸν Δαδάκη εἶδαν ὅτι εἶχε χάσει τὶς αἰσθήσεις του καὶ συζητοῦσαν γιὰ τὴν σοβαρώτατη κατάσταση πού εἶχε περιέλθει ὁ ἥρωικὸς αὐτὸς ἀξιωματικὸς. Τότε ἀκούγεται νά λέει μὲ ἐξασθενημένη φωνή: «*Λέτε σεῖς, ὅ,τι θέλετε... ἐγὼ δὲν πεθαίνω...*»

Πράγματι ὁ Δαδάκης στὴ συνέχεια μεταφέρθηκε στὸ Ἐπταχώριον, ὅπου στάλθηκε ἰατρὸς ἀπὸ τὴν Κοζάνη, πού ἔμεινε κοντά του γιὰ νά τὸν περιποιεῖται μέχρις ὅτου μεταφερθεῖ σὲ νοσοκομεῖο. Ὁ Δαδάκης ἐπέζησε ἀπὸ τὸ τραῦμα του. Ἦταν ὅμως πεπρωμένο, ὁ ἥρωικὸς αὐτὸς ἄνδρας νά συλληφθεῖ κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς ἀπὸ τοὺς ἰταλοὺς καὶ νά ἀποσταλεῖ μαζί μὲ ἄλλους Ἑλληνες ἀξιωματικοὺς στὴν Ἰταλία, μὲ πλοῖο, τὸ ὁποῖο ὅμως τορπιλίσθηκε ἀπὸ συμμαχικὸ ὑποβρύχιο στὴν Ἀδριατικὴ καὶ πνίγηκε μαζί μὲ πολλοὺς ἄλλους Ἑλληνες ἀξιωματικοὺς.

Τὴν 3ῃ καὶ 4ῃ ἡμέρα τῆς ἐλληνικῆς ἀντεπιθέσεως κατελήφθησαν ὅλα τὰ σημαντικὰ ὑψώματα πού δέσποζαν τῶν διαβάσεων πού ὀδηγοῦσαν πρὸς Νότον, μὲ βάση τὶς στρατηγικὲς ὁδηγίες τοῦ Συνταγματάρχη Δαδάκη, πού ἂν καὶ ἄπῳ ἀπὸ τὶς πρῶτες γραμμές, οἱ ὁδηγίες του ἐφαρμοζόνταν μὲ πίστη.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἥρωές μας τοῦ «Ἔπους τοῦ 40»! Ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Διάκος, ὁ Ἰωάννης Καραβίας, ὁ Κωνσταντῖνος Δαδάκης καὶ

ὄλοι οἱ πολεμιστὲς τοῦ Ἀποσπάματος Πίνδου καὶ τοῦ ἀκολουθήσαντος τῆ μεγαλειώδη μάχης τῆς Πίνδου, «Ἀλβανικοῦ θαύματος».

Οἱ χαρακτηρισμοὶ γιὰ τοὺς ἥρωικοὺς αὐτοὺς πολεμιστὲς ὅσο καὶ ἂν δοθοῦν μὲ τὰ καλύτερα λόγια, δὲν θὰ ἐκφράζουν νοηματικὰ αὐτὸ πού συνιστοῦσε τὴν ψυχικὴ κατάστασή τους τὶς ἥρωικὲς ἐκεῖνες ἡμέρες πού τὶς ζοῦσαν σὰν ἄλλα ὄντα ὑπεράνθρωπα, καταρθώνοντα τὰ ἀκατόρθωτα...

Ἀλήθεια! Τί ἦταν αὐτὸ πού ἔδινε δύναμη στὶς ψυχές των καὶ ἀψηφοῦσαν τὸν κίνδυνο, τὶς κακουχίες, τὴ στέρηση τροφῆς, ὕπνου καὶ ξεκούρασης; Ἦταν ἡ πίστη! Ἡ πίστη πού κυριαρχοῦσε μὲς στὶς ψυχές των. Ἡ πίστη στὸν Θεό, ἡ πίστη ὅτι ἡ Παναγία εἶναι μαζί τους, ὅτι τοὺς συμπαροστέκεται καὶ τοὺς καθοδηγεῖ στὸ δίκαιο ἀγώνα τους. Ἦταν ἡ πίστη στὰ ἱερά καὶ ὄσια τῆς Πατρίδος μας.

Πέρασαν ἀπὸ τότε ἀρκετὰ χρόνια... Ἔχουν ξεχασθεῖ πολλὰ γεγονότα, ἔχουν ἀμβλυνθεῖ οἱ μνήμες, δὲν μιλοῦν πιά στὴν ψυχὴ τοῦ νεοέλληνα τέτοιου εἶδους ἥρωισμοί. Πολλοὶ φρόντισαν νά ἀμβλύνουν τὸν ρόλο τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος πού ὑπῆρξε ἀποφασιστικὸς παράγοντας στὴν ἐλληνικὴ νίκη τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου. Πολλοὶ σήμερα «ἠθελήμενα» ξεχνοῦν τὸν παράγοντα τῆς πίστεως καὶ τὸν ρόλο τῆς στῆ ζωῆ τῶν νέων μας. Ξεχνοῦν θεληματικὰ, τὶς ἀκατάλυτες πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους μας, τὴν **Ὁρθοδοξία** καὶ τὸν **Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ**. Νά, γιὰ τὴν τέτοιες ἐπέτειοι ἐθνικὲς, ἀποτελοῦν εὐκαιρίες ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητός μας καὶ ἀφυπνίσεως τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων μας. Ἰδιαίτερα ὅμως, εὐκαιρίες μηνυμάτων γιὰ τοὺς νέους μας. Μηνύματα πού συγκλίνουν στὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἀπόγονοι ἡρώων καὶ ἔχουν μία βαρὴ κληρονομία νά σηκώσουν στοὺς ὤμους των, μιὰ κληρονομιά τόσο μεγάλη πού δὲν χωράει νά γραφεῖ ὅλη στὶς σελίδες τῆς Ἱστορίας.

Χ. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΛΙΚΟ «ΑΔΡΙΑΣ» ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ

Εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα τῆς περιόδου 1940-1944, μεταξύ τῶν ἄλλων ναυτικῶν μονάδων, ποῦ ἀντιπαρέταξεν ἡ Ἑλλάς κατὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος, ἦτο καὶ τὸ ἀντιτορπιλικὸν «**Ἀδρίας**». Τὸ πλοῖον τοῦτο, τύπου «Χούντ», ἐκτοπίσματος 1150 τόννων, ἐναυπηγήθη εἰς Γουῶλστέον Τάιν τῆς Ἀγγλίας τὸ 1941-42.

Μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Πολεμικὸ Ναυτικὸν, ποῦ ἐγίνε στὶς 20 Ἰουλίου 1942 καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς πολεμικῆς του ὀργανώσεως, ποῦ συνετελέσθη εἰς τὴν βάσιν τοῦ Βρεττανικοῦ Μητροπολιτικοῦ Στόλου Σκάπα-Φλόου, κατὰ τὸ σύντομον διάστημα τῆς σταδιοδρομίας του, ὑπὸ κυβερνήτην τὸν τότε Ἀντιπλοίαρχον Ἰωάννην Τούμπαν, ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν δρασίαν. Γι' αὐτὴν καὶ τὰ πολεμικά του κατορθώματα, ποῦ ἀνεφέρθησαν συχνὰ στὶς ἡμερήσιες διαταγὰς καὶ τὰ σήματα τῶν Ἀγγλων ναυτικῶν ἡγετῶν, μὲ πολλὴν συντομίαν μνημονεύομεν τὰ ἐπόμενα:

Ἐδράσε λαμπρὰ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ὅπου ἐπροστάτευσεν Συμμαχικὰς νηοπομπὰς. Ἐπετέθη κατὰ ἐχθρικῶν ὑποβρυχίων. Ἐδύθισεν ἓνα ἐξ αὐτῶν τὴν 13-1-1943 καὶ ἠνάγκασε δευτέρον νὰ ἀναδυθῆ, ὅπως τὰ τότε ἀνακοινωθέντα τοῦ Βρεττανικοῦ Ναυαρχείου ἀνέφεραν.

Παρομοίαν δρασίαν συνέχισε βραδύτερον εἰς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀεροναυμαχίας. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, διαρκέσασαν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἐφανεύθη εἰς ἀπὸ τοὺς ναύτας του καὶ ἐτραυματίσθη τὸ 1/3 σχεδὸν τοῦ Πληρώματός του, χωρὶς καθόλου νὰ ἐλαττωθῆ τὸ ἐπιθετικὸν του πνεῦμα.

Συμμετέσχε τῶν πυκνῶν νηοπομπῶν, ποῦ ἦσαν προκαταρκτικαὶ τῆς μεγάλης ἀποβατικῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τῆς Σικελίας καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιχειρήσιν τῆς Σικελίας, κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1943. Πλέων τότε ἀνοιχτὰ τῆς Αὐγούστας, μαζὺ μὲ τὸ Ἀγγλικὸν ἀντιτορπιλικὸν «Κουάντοκ», συνεπλάκη μὲ τὰς γερμανικὰς τορπιλλακάτους, μίαν τῶν ὁποίων καὶ κατεδύθισεν.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Δωδεκανήσου, ἐδέχθη πολλὰς ἀπὸ ἀέρος ἐπιθέσεις. Τὴν νύκτα τῆς 23 πρὸς τὴν 24-10-1943, περιπολῶν μαζὺ μὲ τὸ ἀγγλικὸν ἀντιτορπιλικὸν «Χέργουωρθ» εἰς τὰ ἐπικίνδυνα νερὰ τῶν Δωδεκανήσων, λόγω τῆς γερμανικῆς ἀεροπορίας, προσέκρουσεν ἐπὶ νάρκης, μὲ ἀποτέλεσμα ἐκ τῆς ἐκρήξεως: 1) νὰ ἀποκοπῆ ὀλόκληρος ἡ πρῶρα του μέχρι τῆς γεφύρας, 2) νὰ ἀχρηστευθοῦν τὰ τηλεβόλα του, 3) νὰ τραυματισθοῦν ὁ κυβερνήτης του καὶ τινες ναῦται καὶ 4) νὰ φονευθοῦν 21 ἐκ τοῦ λοιποῦ πληρώματος.

Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς τοῦ στολίσκου, ἐπειδὴ ἐνόμισε ὅτι ἐπέκειτο ἡ καταδύθισις τοῦ «Ἀδρίας», ἔδωσεν διαταγὴν νὰ ἐγκαταλειφθῆ τὸ σκάφος, ἐνῶ συγχρόνως, ἐπεχείρησε μὲ τὸ «Χέργουωρθ» νὰ πλησιάσῃ τὸν «Ἀδρία», διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ πληρώματός του. Ἐνῶ ὅμως τὸ «Χέργουωρθ» ἐπλησίαζε τὸν «Ἀδρία», προσέκρουσε ἐπὶ ἄλλης νάρκης καὶ ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα.

Ὁ «Ἀδρίας» τότε, τοῦ ὁποίου εὐτυχῶς ἡ πρωραία φρακτὴ δὲν ὑπεχώρησε κατὰ τὴν ἐκρήξιν, παρέμεινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀφοῦ διέσωσε ὄσους ἀνδρας τοῦ βυθισθέντος ἀγγλικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ ἠμπόρεσε, ὑπὸ τὰς ὀδηγίας πάντοτε, τοῦ τραυματισμέ-

νου Ἀντιπλοιάρχου Κυβερνήτου του, σιγά-σιγά ἐπλευσε πρὸς τὴν ἀπέναντι Τουρκικὴ ἀκτὴ καὶ ἐκάθησε στὴν ἀμμώδη παραλία τοῦ Γκιουμουσλούκ. Εἰς τὸν ὄρμον τοῦτον ὁ «Ἀδρία» παρέμεινε ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα, ὅπου ἐπεσκευάσθη προχείρως καὶ ἐνισχύθη προσωρινῶς ἢ πρωραία φρακτὴ του. Ἐσκέφθη τότε ὁ κυβερνήτης του νὰ ὀδηγήσῃ τὸ πλοῖον του εἰς Ἀλεξάνδρειαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀνέφερε εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου. Ὁ ἀρχηγὸς δὲν τὸν ἀπέτρεψε. Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ συνειργάσθη μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀγγλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων Μ. Ἀνατολῆς ναύαρχον Γουίλλις καὶ ἐμελέτησε τὶς λεπτομέρειες τῆς τολμηρῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, ἐξέδωσε πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τὸ πλήρωμα τὴ διαταγὴ τῆς ἐκτελέσεως. Διαταγὴ ἐκτελέσεως πλοῦ 700 μιλίων καὶ μὲ μισὸ καράδι.

Τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Δεκεμβρίου 1943, ὁ «Ἀδρία», ἐγκαταλείπει τὸ καταφύγιον τοῦ Γκιουμουσλούκ καὶ διολισθαίνοντας διὰ μέσου τῶν μεταξὺ Ρόδου καὶ Ἀλικαρνασσοῦ στενῶν, πλέοντας πάντοτε νύκτα καὶ διὰ σταθμῶν, φθάνει στὶς 4 Δεκεμβρίου εἰς τὸν ὄρμον τῆς Λεμεσοῦ τῆς Κύπρου.

Τὸ περισσότερο ἐπικίνδυνον ἀπὸ ἀπόψεως ἐχθρικής δράσεως τμήμα τοῦ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ταξιδίου, εἶχεν συμπληρωθῆ. Ἀπέμειναν ὅμως ἀκόμη 300 μίλια πλοῦ, σὲ ἀνοικτὸ πέλαγος, μέσα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνος.

Ἄλλὰ ἡ εὐψυχία καὶ ἡ ναυτικὴ ἐμπειρία Κυβερνήτου, ἀξιωματικῶν, πληρώματος, συνεργούσης κυρίως τῆς βοήθειάς τοῦ Θεοῦ, ὑπερνίκησαν ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνυπερβλητὲς δυσκολίες. Τὸ πρωὶ τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1943, ἡμέραν τοῦ προστάτου τῶν ναυτικῶν Ἀγίου Νικολάου, ὁ τραυματισμένος «Ἀδρία» ἔφθανε εἰς τὸ τέρμα τοῦ ταξιδιοῦ του.

Ἐκεῖ, εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀρχαίας πόλεως μὲ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὶς ἑλληνικὲς παραδόσεις, τὶς ὁποῖες ἀρχαῖοι γόνοι τῆς Ἑλληνικῆς

φυλῆς παλαιότερον μετέφεραν, οἱ γενναῖοι καὶ λεοντόκαρδοι τοῦ «Ἀδρία», κατάμαυροι ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τὰ κύματα, ἀλλὰ πάντοτε ἀνύστακτοι καὶ ὀρθιοι, κυβερνήτης, ἀξιωματικοί, πλήρωμα, ἐγνώρισαν τὴν μεγαλύτερη στιγμὴ τῆς ὑπάρξεώς των καὶ ἠσθάνθησαν τὰ βαθύτερα εἰς τῆς ἀνθρωπίνης συγκινήσεως, ἐκ τῆς ὑποδοχῆς ποὺ τοὺς ἐγένετο. Ἐκεῖ λοιπόν, εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπέβαινον ἐκπρόσωποι τῆς νομίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Ἑλληνικαὶ καὶ συμμαχικαὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαί, Κυβερνήται καὶ Πληρώματα πολεμικῶν σκαφῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀγγλίας, ἄλλων συμμαχικῶν χωρῶν, ἀπέδιδαν τὶς μεγαλύτερες τιμὲς εἰς ὅλους τοὺς πολεμιστὰς του, συνοδεύοντες αὐτὰς μὲ τὶς ζητωκραυγὰς τῶν εὐλικρινεστέρων αἰσθημάτων των, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου Γουίλλις μὲ σῆμα του πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἔλεγε: *«Παρακαλῶ διαβιβάσατε τὰ συγχαρητήρια τῶν λόρδων τοῦ Βρετανικοῦ Ναυαρχείου πρὸς τὸν Κυβερνήτην τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Ἀδρία», χάρις εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ ὁποῖου κατέστη δυνατὸν τὸ πλοῖον τοῦτο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν»*. Ἀπουσίαζαν μόνον, ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην χαρὰν των, οἱ 21 ἄνδρες του, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν πρόσκρουσιν τοῦ «Ἀδρία» ἐπὶ τῆς νάρκης καὶ οἱ ὁποῖοι, τὴν ἐπομένην τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ πλοίου, περισυλλεγέντες, ἐνεταφιάσθησαν παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Γκιουμουσλούκ. Τέσσερα ἔτη βραδύτερον τὸ ἀντιτορπιλικὸν «Ἀστιγξ» -διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ «Ἀδρία» εἶχεν κριθῆ ἀπὸ τὸ Βρετανικὸν Ναυαρχεῖον κατάλληλος μόνον πρὸς παροπλισμὸν- φέρον τὸν κυβερνήτην των, τοὺς ἀξιωματικούς των καὶ τοὺς ἐπιζῶντας συμπολεμιστὰς των, παρελάμβανε ἐκ τοῦ Γκιουμουσλούκ, ἐν πομπῇ τὴν 22-10-1947 τὰ ἱερά των λείψανα, διὰ νὰ τὰ μεταφέρῃ -πλὴν τριῶν ἀποτεθέντων εἰς Κάλυμνον- εἰς τὸν ὀρμίσκον τῶν Ναυτικῶν Σχολῶν τοῦ

Σκαραμαγκά, όπου παρά τὸν χῶρον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ὑφοῦται σήμερον ὁ μεγάλος μαρμάρινος λευκὸς σταυρὸς των, ἐνεταφιάζοντο ἐκ νέου, διὰ νὰ μαρτυρηται καὶ νὰ ἐξαγγέλλεται μὲ τὴν καθολικὴ αὐτὴ θυσία των πρὸς κάθε ἐπισκέπτην των καὶ κάθε ἐπερχόμενον, τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπερτατον καθήκον καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν πίστις καὶ ἀφοσίωσις των.

Ὁ «Ἀδρία» εἶχε τὴν τιμὴ νὰ δεχθῆ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἱταλικοῦ Στόλου εἰς τὸν Τάραντα. Παραθέτομε τὴν συγκινητικὴν ἀφήγησιν τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Ἀδρία» ἀντιναύαρχου Ἰ. Τοῦμπα, ἀκαδημαϊκοῦ, εἰς συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημίας.

«Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐξήσαμε κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, τὴν ἀρχὴν τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια συνέθεσαν τὸ νέον κλέος τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Εἶδομεν καὶ ἠσθάνθημεν τὴν αἰφνιδίαν καὶ ὑπουλον ἐπίθεσιν. Ἄλλ' εἶδομεν ἐπίσης καὶ τὴν ἄμεσον καὶ αὐθόρμητον ἐξέγερσιν, «τὸ ξεσήκωμα τοῦ Ἔθνους», διὰ τὴν προάσπισιν τῶν Βωμῶν καὶ Ἐστιῶν.

Δὲν εἶδαν ὅμως οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου αὐτοῦ. Δὲν εἶδαν, ὅτι μετὰ τόσα ἔτη ἀγῶνων, θυσιῶν καὶ στερήσεων, ἐπέτυχαν τέλος, ὁμοῦ μετὰ τῶν συμμάχων των, νὰ κάμψουν, νὰ κινήσουν καὶ νὰ συντρίψουν τὸν αὐθάδη καὶ ἀνοικτίρμονα ἐπιδρομέα. Εἶδαν, βεβαίως, τὴν πτώσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱταλικῶν στρατιῶν καὶ τὴν παράδοσιν των εἰς τοὺς Γερμανούς, ἀλλὰ τοῦτο, δὲν ἐσήμαινε ἑλληνικὴν ἀποκατάστασιν.

Δὲν εἶδαν τὴν τελικὴν παράδοσιν τῶν ἐνόπλων Ἱταλικῶν δυνάμεων εἰς τοὺς Συμμάχους καὶ φυσικὰ καὶ εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς Ἕλληνας.

Ἐπῆρξεν ὅμως μία μεγάλη, μία μοναδική, μία ὑπέροχος στιγμή, ἡ ὅποια, λόγῳ τῆς Κατοχῆς, δὲν ἔγινεν εὐρέως γνωστὴ εἰς τὴν Πατρίδα. Πρόκειται περὶ τῆς παραδόσεως, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1943, τῶν Ἱταλικῶν

Στόλων τῆς Σπέτζια καὶ τοῦ Τάραντος.

Ἐθεωρήσα ὅτι θὰ ἔπρεπε ἡ ἄξιωματικόν-νευτος αὐτῆ ἱστορικῆς σελῆς νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Σήμερον θὰ ἀφηγηθῶ τὴν σελίδα τῆς παραδόσεως τοῦ Ἱταλικοῦ Στόλου τοῦ Τάραντος, ὅπως εἶχα τὸ μοναδικὸν προνόμιον καὶ τὴν ὑψίστην εὐτυχίαν νὰ ζήσω ὁ ἴδιος.

Πρὶν ὅμως εἰσελθῶ εἰς τὴν ἀφήγησίν μου, πρέπει, σεβόμενος τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, νὰ προβῶ εἰς μίαν σημαντικὴν διευκρίνισιν. Ὅμιλῶ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Ἱταλικοῦ Στόλου.

Δὲν θὰ πρέπει ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν ἡ ἐλαχίστη πρόθεσις μειώσεως τοῦ Ἱταλικοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Τὸ Ἱταλικὸν Ναυτικὸν δὲν παρεδόθη, διότι οἱ ἄνδρες του δὲν ἐπολέμησαν γενναίως. Τὸ Ἱταλικὸν Ναυτικὸν παρεδόθη, διότι ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἀπέτυχεν οἰκτρῶς νὰ προασπίσῃ τὴν χώραν καὶ προέβη εἰς ἐνεργείας, αἱ ὅποια εἶχον ὡς συνέπεια νὰ ἀποδυναμώσουν καὶ νὰ καταστρέψουν κυριολεκτικῶς τὰς Ἱταλικὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις.

Ἀντιθέτως, τὸ Ἱταλικὸν Πολεμικὸν Ναυτικὸν, ἐπολέμησε γενναίως, ἂν καὶ ἀντιμετώπιζε τὸ πλεόν ἱκανόν, ἔμπειρον καὶ γενναῖον ναυτικὸν τοῦ κόσμου. Τὸ Ἀγγλικὸν Ναυτικὸν.

Τὸ Ἱταλικὸν Ναυτικὸν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, δράσιν, ἡ ὅποια δύναται ὄντως νὰ προκαλέσῃ θαυμασμόν.

Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀντιμετωπίσαμεν εἰς τὰς θαλάσσας τὸ Ἱταλικὸν Ναυτικὸν, τὸ ἐσεβόμεθα, τὸ ἐξετιμῶμεν καὶ τὸ ἐθεωρήσαμεν ὡς λίαν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον.

Μετὰ τὴν ἀπαραίτητον αὐτὴν διευκρίνισιν, εἰσερχομαι εἰς τὸ θέμα:

Κατὰ τὸ 1943, ἡ πίεσις ἐπὶ τῆς Ἱταλίας, συνεχῆς καὶ σκληροτάτη, δὲν ἄφηνε πλέον τὸν σύμμαχον αὐτὸν τοῦ Χίτλερ, κυριολεκτικῶς νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἡ κατὰ τὴν 10ην Ἰουλίου 1943 εἰσβολὴ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐπέφερον ἰσχυρὸν κλονισμόν τοῦ ἠθικοῦ τῶν

Ἰταλῶν καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν Μεγαλόνησον αὐτὴν τῆς Μεσογείου. Μετ' ὀλίγον, νέαι ἐπιτυχεῖς ἀποβάσεις εἰς τὸν κορμὸν πλέον τῆς Ἰταλίας, ἔσειον τὰ θεμέλια τῆς πολεμικῆς ὑποστάσεως τῆς χώρας αὐτῆς.

Εἶχομεν ἀρχίσει νὰ διαισθανώμεθα ὅτι συντόμως θὰ εὐρισκώμεθα πρὸ ἀποφασιστικῶν ἐξελίξεων.

Ἐνα ἀπόγευμα, εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου, ἐνῶ συνωδεύαμεν μίαν μεγάλην νηοπομπὴν πρὸς τὸ Ἀλγέρι, ἐλάβομεν ἓνα ἀνοικτὸν γενικὸν σῆμα τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου, ποῦ μοῦ ἔφερεν ἀπὸ τὸν ἀσύρματον ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Μουρίκης, ἀπευθυνόμενον πρὸς ὅλα τὰ πλοῖα -ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ- διὰ τοῦ ὁποίου, οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ μᾶς ἀνηγγέλλετο ἢ συνθηκολόγησις τῆς Ἰταλίας:

Ἐπὶ τέλους! Ἡ μεγάλη εἰδησις! Τότε ἐξήσαμε τὸ «ξέσπασμα» τοῦ πολέμου. Φαντασθῆτε μίαν μεγάλην νηοπομπὴν ἀπὸ 100 καὶ πλέον πλοῖα, πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ νὰ πλέουν εἰς κανονικὸν σχηματισμὸν καὶ νὰ καλύπτουν ὅλον σχεδὸν τὸν ὀρίζοντα.

Ἄκου καὶ ἂν ἐστρέφετο τὸ βλέμμα, συνήντα ἰστοῦς καὶ πλοῖα. Καὶ αἴφνης, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πλοῖα, ἀπὸ ὅλην τὴν θάλασσαν, ἤμπορῶ νὰ εἶπω, ἔκαστον μυριόστομοι ἰαχαί. Ἦσαν αἱ ἰαχαὶ τῆς Νίκης. Λυποῦμαι, διότι δὲν διαθέτω ἔστω καὶ ὀλίγας λογοτεχνικὰς ἰκανότητας, διὰ νὰ ἤμπορέσω νὰ σᾶς περιγράψω τί σημαίνει ἡ Ἰαχὴ τῆς Νίκης, τί σημαίνει ἡ Ἰαχὴ τῆς θαλάσσης.

Ἐπὶ τέλους εἶχεν ἀρχίσει ἡ κάμψις, τὸ «σπάσιμο τοῦ ἐχθροῦ».

Δὲν εἶχαν τελειώσει ἀκόμη αἱ ζητωκραυγαὶ εἰς τὸ καράβι μας, ὅταν ἐλάβομεν ἓνα σῆμα ἀστραπιαῖον, δηλαδὴ ἀπολύτου προτεραιότητος. Ἦτο σῆμα τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου, διὰ τοῦ ὁποίου διετάσσετο ὁ «Ἀδρία» νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως τὴν νηοπομπὴν καὶ νὰ πλεύσῃ ὀλοταχῶς εἰς τὴν Μάλταν.

Ὅταν ἐφθάσαμεν κατὰ τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν Μάλταν, νέον σῆμα τοῦ Ναυάρχου τῆς

Μάλτας αὐτὴν τὴν φορὰν, διέτασσε νὰ παρουσιασθῶ εἰς αὐτὸν τὴν 10:00' νυκτερινήν. Μόλις εἰσῆλθα εἰς τὸ γραφεῖον του, ὁ Ἀγγλος Ναύαρχος Χάμιλτον, μὲ ἓνα πλατὺ χαμόγελο μοῦ λέγει: «Ἄκου, Ἀδρία» (Συχνὰ συνήθιζον οἱ Ἀγγλοὶ νὰ ἀποκαλοῦν τοὺς κυβερνήτας μὲ τὰ ὀνόματα τῶν πλοίων των), «ἔχω εὐχάριστα νέα γιὰ σένα. Μάντευσε». Τώρα εἶναι ποῦ δὲν μπορῶ νὰ μαντεύσω ἀπολύτως τίποτε. Ὁ ναύαρχος συνεχίζει: «Ἄκου, Τούμπα, ἡ Ἰταλία ἔπεσε καὶ ὁ στόλος τῆς θὰ παραδοθῇ αὐριον εἰς τοὺς Συμμάχους. Τὸ πλοῖόν σου ὁ «Ἀδρίας» ἀπεδείχθη ἓνα θαυμάσιον πλοῖον καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἀξίζει ἡ τιμὴ νὰ παραδοθῇ καὶ εἰς αὐτὸ ὁ Ἰταλικὸς Στόλος τοῦ Τάραντος».

Δὲν ἤμπορῶ νὰ ὀμιλήσω. Ἐνας κόμπος μὲ πνίγει. Συγκινοῦμαι πολὺ, πράγμα ποῦ μὲ κάνει νὰ ἐξεγειρωμαι μὲ τὸν ἑαυτὸν μου. Ὁλόκληρος ἄνδρας καὶ κυβερνήτης πολεμικοῦ πλοίου καὶ νὰ δακρῶζω ὅπως ἓνα μικρὸ παιδί! Εἶναι ὁμως καὶ οἱ ἄλλοι συγκινημένοι. Μοῦ δίδει λεπτομερεῖς ὁδηγίας καὶ μοῦ προσθέτει ὅτι μεταξὺ τῶν πλοίων εἰς τὰ ὁποῖα θὰ παραδοθῇ ὁ ἄλλος Ἰταλικὸς Στόλος, ὁ Στόλος τῆς Σπέτζια, θὰ εἶναι καὶ τὸ θρυλικὸν ἀντιτορπιλικὸν μας, ἡ «Βασίλισσα Ὀλγα». Ἡ σκέψις μου τρέχει εἰς τὸν Κυβερνήτην τῆς, τὸν ἔνδοξον Μπλέσσαν. Φαντάζομαι ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του θὰ εἶναι εἰς τὴν αὐτὴν κακὴν κατάστασιν μὲ ἐμέ. Ὅταν ἐφθασα εἰς τὸ καράβι, τὸ πλήρωμα ἔκοιμάτο. Κατῆλθα ἀμέσως εἰς τὸ ὑπόφραγμα καὶ ἐκεῖ ἀνάμεσα εἰς τὶς αἰῶρες, ἀνήγγειλα τὸ μοναδικόν, τὸ ὑπέροχον νέον εἰς τὸ πλήρωμα.

Τοὺς ἐξήγησα, δι' ὀλίγων, τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ τελειῶνων, τοὺς εἶπα ὅτι πρέπει τὸ καράβι μας νὰ εἶναι εἰς ἀρίστην κατάστασιν τὸ πρῶν, νὰ εἶναι, ὅπως λέγουν οἱ ναυτικοὶ «κούκλα».

Μοῦ εἶναι δύσκολον νὰ περιγράψω τί ἔγινε κατόπιν. Οὐδὲ σκέψις φυσικὰ δι' ὕπνον. Τὴν νύκτα, μὲ πλήρη συσκοτισμὸν φώτων, τὸ πλήρωμα, αὐτὰ τὰ θηρία, τὸ ἔπληναν τὸ καράβι καὶ τὸ ἔβαψαν. Εἰλικρι-

νώως, νομίζω ότι ποτέ άλλοτε δὲν εἶχε βαφῆ τόσον ὥραϊα ὁ «Ἀδρία».

Ἡ συγκίνησις εἰς τὸ πλοῖον ἦτο γενικὴ καὶ ὁμολογῶ ὅτι εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρῆ κανεὶς πῶς ἀντιδρᾷ ὁ καθεὶς εἰς τὸ αἰσθημα αὐτό.

Φέρ' εἰπεῖν, μερικοὶ ἐκ τοῦ πληρώματος ἐπέμεναν νὰ πείσουν τοὺς ἄλλους ὅτι ἡ ἰδικὴ των παρουσία ἐφερεν τύχην (γούρι) εἰς τὸν «Ἀδρία».

Ἄλλοι ἐξεδήλωναν τὰ αἰσθήματά των μὲ μίαν τρομερὰν μεψιμοιρίαν, μίαν ἀτελείωτον γκρίνιαν, ὡς ὁ Ὑπαρχος Ἀθανασίου. Τοὺς ἐνωχλοῦσε τὸ πᾶν. Τέλος, οἱ περισσότεροὶ ἐγελοῦσαν, ἐγελοῦσαν συνεχῶς.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπομένης 10 Σεπτεμβρίου, ἀπεπλεύσαμεν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἀγγλικῶν πλοίων διὰ νὰ συναντήσωμεν τὸν Ἰταλικὸν Στόλον. Ἡ μικρὰ ὁμάς εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ παραδοθῆ ὁ Ἰταλικὸς Στόλος τοῦ Νότου, ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ ἀντιτορπιλικὰ «Χάρολεϋ» καὶ «Ἀδρία», τὸ πλοῖον ἀποβάσεων «Κουήν Ἔμμα», τὰς κορβέττας «Τζονκιούιλ» καὶ «Μπεκάμου» καὶ δύο τορπιλακάτους.

Ἐψώσαμεν μικρὸν σημασοτολισμόν. Αἱ εὐγενεῖς Ἑλληνίδες κυριαὶ τοῦ Λονδίνου, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ναυτικὴν παράδοσιν μᾶς εἶχον προσφέρει ἐξ ἰδίων των εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς μεταξωτάς σημαίας τῶν νεοπαραλαμβανομένων ἀντιτορπιλικῶν μας, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐφαντάζοντο ποτὲ εἰς ποῖαν ὑπέροχον στιγμὴν θὰ πρωτοῦψοῦτο ἡ σημαία αὐτὴ εἰς τὸν «Ἀδριαν».

Οἱ ναῦται φοροῦν ἐνδυμασίαν ἐπιθεωρήσεως. Τὰ καλά των, δηλαδὴ, λάμπουν. Μοσχοβολοῦν. Ἐχουν βάλει καὶ κολώνιες.

Πλέομεν ἐν σχηματισμῶ διὰ νὰ συναντήσωμεν τὸν Ἰταλικὸν Στόλον. Αἰσθανόμεθα ἅπαντες πραγματικὰ εὐτυχεῖς.

Πάντοτε εἶναι μεγαλοπρεπὲς τὸ θέαμα πού ἐμφανίζεται στὰ μάτια μας, ὅταν πλῆθ ἕνας στόλος. Εἶναι ὅμως ἀφάνταστα μεγαλοπρεπὲς τὸ θέαμα ἐνὸς ὁλοκλήρου στόλου, ὁ ὁποῖος πλέει διὰ νὰ παραδοθῆ. Φαίνονται εἰς τὸν ὀρίζοντα τὰ Ἰταλικά πολεμικά,

θωρικτά, καταδρομικά, ἀντιτορπιλικὰ, ἕνα πλοῖον ὑδροπλάνων καὶ ὑποβρύχια, ὅλα εἰς γραμμὴν παραγωγῆς.

Τὰ Ἰταλικά πολεμικά εἶχαν ὑψώσει εἰς τὸν πρῶταιον ἰστὸν τὸ σῆμα παραδόσεως. Ἦτο ἕνα μεγάλο τετράγωνο μαῦρο σῆμα.

Πλέομεν ὀλοταχῶς. Μὲ 25 μίλια πλέομεν δίπλα ἀπὸ ὄλην τὴν γραμμὴν τῶν Ἰταλικῶν.

Ὁ «Ἀδρία» πετᾷ, ὡς νὰ ἔχη ἀντιληφθῆ τὸ καλὸ καράβι, τὴν σημασίαν τῶν σιγμῶν ἐκείνων καὶ κομψότερος παρὰ ποτὲ, αὐλακῶνει μὲ ὑπερφάνειαν τὴν γαληνιαίαν θάλασσαν καὶ τέλος παίρνει τὴν θέσιν του εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ βαρέος Ἰταλικοῦ καταδρομικοῦ «Λουίτζι Καντόρνα».

Ἡ Ἰταλικὴ ναυαρχίς, τὸ θωρηκτὸν «Ἀντρέα Ντόρια», μᾶς σημαίνει πρῶτῃ ἀκίνησιαν, ἐνῶ ἡ φρουρά του μᾶς παρουσιάζει ὄπλα. Μᾶς χαιρετᾷ πρῶτος ὁ Ἰταλὸς ναυαρχος μέσα ἀπὸ ἕνα γιγαντιαῖον θωρηκτὸν μὲ τὰ τεράστια πυροβόλα του.

Εἶμεθα ὅλοι κατασυγκεκινημένοι. Μετροῦμεν τὰ πολεμικά. Εἶναι ἐκεῖ δύο θωρηκτά, τὰ «Ἀντρέα Ντόρια» καὶ «Γκάο Ντούλιο». Τρία βαρῆα καταδρομικά, ἑπτὰ ἀντιτορπιλικὰ, ἕνα πλοῖον ὑδροπλάνων καὶ δύο ὑποβρύχια. Κανεὶς δὲν ὀμιλεῖ. Τί νὰ εἰπώμεν; Μᾶς ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστεῦσωμεν αὐτὰ πού διεδραματίζοντο ἐνώπιόν μας. Σκέπτομαι τὴν Πατρίδα, τοὺς σκλαβωμένους Ἕλληνας. Ὡ καὶ νὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν τὴν στιγμὴν αὐτὴν! Θὰ ἤθελα νὰ ἤμποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν σκηνὴν αὐτὴν οἱ γενναῖοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται μας πού ἐπολέμησαν στὴν Βόρ. Ἠπειρο καὶ οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴν θρυλικὴν ἀντίστασίν των, συνέβαλαν κατὰ πολὺ ὥστε νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τῆς σκηνῆς ἐκείνης.

«Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον Σου, Δέσποτα».

Τὸ ἐπὶ κεφαλῆς Ἀγγλικὸν ἀντιτορπιλικὸν «Χάρολεϋ» μὲ κυβερνήτην τὸν υἱὸν τοῦ Πρώτου Λόρδου τοῦ Ναυαρχείου σὲρ Ντάντλεϋ Πάουντ, μᾶς σημαίνει: «Ἴδου ἡ

άνταμοιδή τῶν κόπων μας». Τοῦ ἀπαντῶ-
μεν. «*Ναί, ἀλλά δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ
σημερινὴ ἡμέρα ἀποτελεῖ καὶ τὴν τιμωρίαν
τοῦ ἐγκλήματος τῆς Τήνου, τοῦ τορπιλλι-
σμοῦ τῆς «Ἑλλης».* Στέλλω ἓνα σῆμα εἰς τὸν
Ἕλληνα ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου, τὸν Ναύαρ-
χον Ἀλεξάνδρην, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Τὸ ὑπαγορεύω εἰς τὸν σηματονόγον.
Ἴδου αὐτό:

*«Μὲ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἐξαιρε-
τικὴν συγκίνησιν ἀναφέρω ὅτι συνοδεύω εἰς
Μάλταν παραδοθέντα Ἰταλικὸν Στόλον.
Παραπλέω ἐν σημαιοστολισμῷ πενθηφο-
ροῦντα Ἰταλικά Θωρηκτά. Ἄπαντες ἐπὶ
τοῦ «Ἀδρία» εὐγνωμονοῦμεν τὸν Θεόν, διό-
τι μᾶς ἤξιωσε νὰ ζήσωμεν τὴν ἱστορικὴν αὐ-
τὴν στιγμήν. Ζήτω ἡ Πατρίς».*

Βραδέως ὅλη αὐτὴ ἡ θαλασσία δύναμις
πλησιάζει εἰς τὴν Μάλταν. Ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις
τῶν παλαιῶν φρουρίων τῆς, ἀπὸ τοὺς δρό-
μους, ἀπὸ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, ἄπειρα πλῆ-
θη λαοῦ, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέσ-
σαρα ὅλα ἔτη ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸν
πόλεμον τοῦ Ἄξονος, παρακολουθοῦν καὶ
ἀποθαυμάζουν τὸ ἱστορικὸν θέαμα.

Ὁ ναύαρχος σὲρ Τζῶν Κάννιγκαμ ἀνέ-
μενε τώρα εἰς τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον «Λα-
σκαρίς», τὸν Ἰταλὸν ναύαρχον Ντὰ Ζάρα,
ὁ ὅποιος θὰ τοῦ περὲδιδεν ἐπισήμως τὸν
στόλον του.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ βόρειος στό-
λος τῆς Ἰταλίας, ὁ στόλος τῆς Σπέτζια, πα-
ρεδίετο καὶ αὐτὸς εἰς τὰ συμμαχικά πλοῖα,
μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνετο καὶ τὸ
πλέον ἔνδοξον πλοῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυ-
τικοῦ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον,
τὸ θρυλικὸν ἀντιτορπιλικὸν μας «Βασίλισ-
σα Ὀλγα», μὲ κυβερνήτην τὸν γενναῖον
πλωτάρχην Μπέσσαν.

Ἡ παράδοσις τοῦ στόλου τῆς Σπέτζια δὲν
ὑπῆρξεν ἀναίμακτος, ὡς ἡ τοῦ Τάραντος.

Λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τοῦ ὄγκου τῶν
Γερμανικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων, πρὸς
τὴν πορείαν τοῦ Ἰταλικοῦ Στόλου, τὰ Ἰτα-
λικά πλοῖα, ὡς καὶ τὰ συμμαχικά, ὑπέστη-
σαν σφοδράς ἀεροπορικὰς ἐπιθέσεις ἀπὸ

τὰς δυνάμεις τῆς Λουφτβάφφε, ἀπὸ τὰς
ὁποίας ἐβυθίσθη ἡ ναυαρχὸς τοῦ Ἰταλικοῦ
Στόλου, τὸ θωρηκτὸν «Ρόμα», συμπαρασύ-
ραν εἰς τὸν ὑγρὸν τάφον του τὸν Ἰταλὸν
Ναύαρχον καὶ περὶ τοὺς 1500 ἀξιωματικούς
καὶ ἄνδρας.

Ὅταν τέλος ὅλα τὰ Ἰταλικά πλοῖα τοῦ
Στόλου τοῦ Τάραντος κατέπλευσαν εἰς τὴν
Μάλταν, ὁ ναύαρχος Κάννιγκαμ ἀνέφερε τὸ
ἱστορικὸν γεγονός πρὸς τὸ Ἀγγλικὸν ναυαρ-
χεῖον μὲ τὸ ἀκόλουθον μνημειῶδες σῆμα:

*«Παρακαλῶ, πληροφορησατέ τοὺς λόγ-
δους τοῦ Ναυαρχείου ὅτι ὁ Ἰταλικὸς Στό-
λος εἶναι ἤδη ἀγκυροβολημένος ὑπὸ τὰ πυ-
ροβόλα τῶν φρουρίων τῆς Μάλτας».*

Ἡ μικρὰ ὁμάς μας, πλέει διὰ νὰ εἰσέλθει
καὶ αὐτὴ μετὰ τὴν ἀγκυροβολίαν τῶν ἰτα-
λικῶν πλοίων, εἰς τὸν λιμένα τῆς Μάλτας.

Ὅλα αὐτὰ τὰ πλοῖα πλέουν ἡσυχῶς.
Δὲν ἀκούεται οὐδεὶς θόρυβος. Ἄπαντες,
Ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες, εἶναι ὑπὸ τὸ κράτος
τῶν ἀναμνήσεων τῶν γεγονότων, ποὺ πρὸ
ὀλίγου ἔξησαν. Δὲν μιλοῦν, δὲν ἠμποροῦν
νὰ ὁμιλήσουν».

Καὶ ὁ ἔνδοξος ναύαρχος Τούμπας,
ἔκλεισε τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ὁμιλίαν εἰς
τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, μὲ τούτη τὴν ἀπλὴ
φράση του: «*Ἀργὰ τὸ βράδυ, γλιστρᾷ ἀθό-
ρυβα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μάλτας ἓνα πλοῖον,
ποῦ ἔχει ὡς πλήρωμά του μόνον ἀνθρώπους
εὐτυχημένους. Εἶναι ὁ «Ἀδρίας».* Τὸ κα-
ράβι τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῆς Νίκης, ποῦ κατὰ
τὴν τόσον ἐπιτυχή ἔκφραση τοῦ Κυβερνή-
του τοῦ Ἰωάννου Τούμπα, *«εἶχε τότε γιὰ
πλήρωμά του πραγματικά μόνον ἀνθρώ-
πους εὐτυχημένους».*

Εὐτυχημένους, γιατί στὰ κατάβαθα τῆς
Ἑλληνοχριστιανικῆς ψυχῆς των, ἔκρυβαν
τὴν βαθιὰ καὶ ἀκλόνητη πίστη πρὸς τὸν
Ἐσταυρωμένον. Τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόνο
γιὰ τὴν σκλαβωμένη Πατρίδα. Τὴν ἀφοσίω-
ση καὶ τὴν καρτερία γιὰ τὶς ἀτίμητες πνευ-
ματικὰς ἀξίες καὶ τὶς αἰώνιες παραδόσεις
τῆς Φυλῆς μας.

ΑΓΓΕΛΟΣ Ι. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ Β. ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Ι. Στις ημέρες μας έντονη έχει ξεκινήσει μιὰ συστηματική προσπάθεια για τὴν ἐνδυνάμωση καὶ τὴν σύσφιξη τῶν δεσμῶν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα. Πρόσφατο, ἀπὸ δείγμα τῆς προσπάθειας αὐτῆς, ἡ σύγκληση στὴν Θεσ/νίκη, τὸ τέλος τοῦ 1995, τοῦ Συμβουλίου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τέτοιες πρωτοβουλίες εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφυπνισθῇ ὁ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνισμὸς καὶ νὰ ὑψώσει τὴν φωνή του γιὰ τὰ ἐκκρεμῆ ἐθνικὰ θέματα.

Στὰ θέματα αὐτὰ περιλαμβάνεται ἀναπόφευκτα καὶ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα, ποῦ διέρχεται ἀπὸ κρίσιμα σημεῖα. Γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, χρειάζεται πάντοτε ἡ προσφυγὴ κάθε ἐνδιαφερομένου στὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ποῦ ἀναδεικνύουν τὴν ἑλληνικότητα αὐτοῦ τοῦ χώρου. Ἐπειδὴ ἔχουμε ἀναφερθῆ στὸ παρελθὸν γιὰ τὸ Β/τικὸ ζήτημα, θὰ κάνουμε μιὰ ἀπλὴ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ στὸ ὅλο θέμα, ὅπως ἐξελίχθηκε, μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μὲ μονολεκτικές, θὰ ἔλεγα, ἀναφορές, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐπανασυνδέσουμε τὶς σχετικὲς γνώσεις μας.

Μὲ τὴν ἔκρηξη τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου τοῦ 1940 καὶ τὴν ἀντεπίθεση τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων οἱ ἱταλοὶ ἐκδιώχθηκαν πέρα ἀπὸ τὴν Β. Ἠπειρο καὶ ἔτσι οἱ ἐκεῖ ἑλληνικὲς περιοχὲς ἐλευθερώθηκαν καὶ πάλι. Ὅμως ἡ λήξη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἐπιφύλασσε νέες ἐξελίξεις.

Εἰδικώτερα στὴν Διάσκεψη τῆς 29-7-1946 ποῦ ἄρχισε στὸ Παρίσι, μετὰ τῶν Εἴκοσι Ἔνα (21) Δυτικῶν Συμμάχων καὶ πρώην συμμάχων τοῦ Ἄξονος, ἐτέθηκαν οἱ ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν χώρο τῆς Β.

Ἠπείρου. Μάλιστα ὑπῆρξε ταυτόχρονο ψήφισμα τῆς Γερουσίας τῶν ΗΠΑ, ποῦ ἐξέφραζε τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ Β. Ἠπειρος καὶ ἡ Δωδεκάνησος ἔπρεπε νὰ ἀποδοθοῦν στὴν Ἑλλάδα. Παρὰ τὴν ἐγγραφὴ τῆς προτάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας, στὴν ἡμερησία διάταξη τῆς Διασκέψεως (30-8-1946) μετὰ ἀπὸ πίεση τῆς τότε Κομμουνιστικῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀλλὰ καὶ τῶν τότε «Συμμάχων» τῆς, ἡ Ἑλλάδα ἐξαναγκάζεται στὴν ἀπόσυρση τοῦ αἰτήματός της. Τελικὰ τὸ θέμα ἐπανῆλθε στὸ Συμβούλιο τῶν Τεσσάρων Ὑπουργῶν Ἑξωτερικῶν τῶν μεγάλων Δυνάμεων (Ἀμερικῆς, Ρωσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας) τὸν Νοέμβριο τοῦ 1946, ὅπου, μέχρι σήμερα παραμένει ἐκκρεμῆς¹.

Ἐκτοτε καὶ μέχρι τὸ ἔτος 1989, -ὄροσημο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἀνατ. Εὐρώπης- ἡ Β. Ἠπειρος παρέμεινε κάτω ἀπὸ τὸ ἀπεχθὲς καθεστῶς τοῦ Ἐμβερ Χότζα καὶ τοῦ Ραμιζ Ἀλία, ποῦ ἐκυριάρχησε καὶ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἀλβανία. Ὅμως γιὰ τοὺς Β/Ἠπειρωτὲς Ἑλληνες ἡ δοκιμασία ὑπῆρξε σκληρότερη. 400.000 ἀδελφοί μας ἐξήσαν ἀπὸ τὸ 1967 μὲ τὴν θρησκεία ἐκτὸς νόμου, κάτω ἀπὸ ἀπάνθρωπες συνθῆκες ἀνελευθερίας, ποῦ τοὺς ἀπέκλεισαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ τώρα πολλοὺς τοὺς μετέτρεψαν σὲ ἡρωικοὺς «κρυπτοχριστιανούς».

Βέβαια, ἡ πτώση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ τὸ 1989, ὅπως προαναφέραμε, καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν συνόρων τῶν χωρῶν ποῦ ἀνήκουν σ' αὐτόν, ἀνάγκασαν καὶ τὴν Ἀλβανία νὰ ἀρχίσει τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ἔνταξη στὴν διεθνή Κοινότητα, κάνοντας ὠρισμένα ἀνοίγματα γιὰ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ καθεστώτος.

“Όμως τὰ περὶ ἐκδημοκρατισμοῦ τοῦ καθεστῶτος καὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, μέχρι στιγμῆς, μόνον ὡς κούφια λόγια ἀκούγονται, ἀφοῦ οἱ πράξεις τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης ἐπιβεβαιώνουν ἀκόμη παλαιῆς τακτικῆς καὶ μεθόδους εἰς βάρος τῆς ἐλληνικῆς κυρίως ὀρθόδοξης κοινότητος.

II. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν σύντομη ἀναδρομὴ στὴν πρόσφατη ἱστορία τοῦ Β/Η ζητήματος καὶ τὴν διαπίστωση ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνισμὸ μιά συνεχῆ πρόκληση γιὰ τὴν βίωση τῆς ἐλευθερίας στὸν πολὺπαθὸ αὐτὸ χῶρο, ἐρχόμαστε σήμερα στὶς ἐπικρατοῦσες πιά συνθήκες καὶ τὰ εἰδικώτερα προβλήματα τοῦ Β/Η ἑλληνισμοῦ, ποὺ χρειάζονται ἐπισήμανση καὶ ἀντιμετώπιση, γιὰ τὴν ἐπίλυσή τους στὸ ἄμεσο καὶ τὸ πιὸ μακρυνὸ μέλλον.

1. Ὅσον ἀφορᾷ στὶς ἐπικρατοῦσες συνθήκες διαβίωσης τοῦ Β/Η πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρου τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ, οἱ διαπιστώσεις δὲν εἶναι εὐοίωνες. Ἡ διαβίωση ἐνὸς ὀλόκληρου λαοῦ μὲ διαφορετικὰ ἐθνοθηρησκευτικὰ καταβολὰς κάτω ἀπὸ τὶς σκληρὰς συνθήκες τοῦ ἀπάνθρωπου κομμουνιστικοῦ σταλινικοῦ καθεστῶτος, γιὰ μισὸν αἰῶνα, ἔχουν κάνει ἀπραγματοποίητο τὸ ὄνειρο τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς χώρας γιὰ ἐλευθερία, ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἴσες εὐκαιρίες στὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Στὸν πολιτικὸν τομέα, μετὰ τὶς πρῶτες, ἀπὸ τὸ 1939, «ἐλεύθερες» γενικὲς ἐκλογὲς τοῦ Μαρτίου 1991, ποὺ ἀνάδειξαν πρόεδρο τὸν Ραμίζ Ἀλία καὶ τὶς δευτέρες τοῦ Μαρτίου 1992 ποὺ ἀνάδειξαν τὸν Σαλί Μπερίσα, ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν τὰ πρῶτα κόμματα. Ὅμως τὸ λεγόμενον Δημοκρατικὸ Κόμμα τοῦ Μπερίσα, παρ' ὅλη τὴν ἐπιρροή του στὸ μουςουλμανικὸ κυρίως στοιχεῖο δὲν κατορθώνει τὴν ψήφιση Συντάγματος ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴ Βουλὴ τὸ 1994. Τὰ ἄλλα δύο κόμματα, τὸ Σοσιαλιστικὸ (πρῶην κομμουνιστικὸ) καὶ τὸ Κόμμα Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ποὺ ἐκπροσωπεῖ τοὺς ὁμογενεῖς ἀδελφούς μας καὶ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴ Β/Η Ὄργάνωση «Ὁμόνοια», βρίσκονται πάντοτε ὑπὸ τὴν καταδίωξη καὶ τὴν καταπίεση τοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ ποὺ ἐλέγχει ἀπεριόριστα ὁ Μπερίσα.

Πῶς μπορεῖ λοιπὸν νὰ γίνῃ λόγος γιὰ δημοκρατικὰ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῆς Ἑλληνικῆς Μειονότητος τῆς Ἀλβανίας; Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἕνας ἔμπειρος διπλωμάτης, ὁ ἐπὶ τιμῇ πρέσβυς Ἡλίας Ἀντωνόπουλος, σκιαγραφεῖ τὸ πολιτικὸ σκηνικὸ τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας: «Ὁφείλομε νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι οἱ σημερινοὶ «δημοκρατικοὶ μαθητεύμενοι μάγοι» καὶ ἀυθεντίσκοι τῶν Τυράνων ἀποτελοῦν τὴν χειρότερη ἡγετικὴ πολιτικὴ ὁμάδα ποὺ ἔχει ἀναδειχθῆ στὰ μεταψυχροπολεμικὰ Βαλκάνια. Διακρίνονται γιὰ πρωτοφανῆ τραχύτητα βαρβάρου σχεδὸν μουςουλμανικοῦ φανατισμοῦ καὶ ὑπανάπτου πολιτικοῦ τρόπου ἐνεργείας. Ἀπολαύουν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἄμεσης ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῆς ὁμόθηρης Ἀγκύρας, ἀτυχέστατα δὲ καὶ μιᾶς ἀνοχής -ἂν ὄχι καὶ ἔμμεσης ἐνθαρρύνσεως- ἐκ μέρους συμμάχων καὶ ἐταίρων μας».

Μιά ἄλλη, δυσάρεστη πραγματικὴ συνθήκη ποὺ δυσκολεύει τὴν συντήρηση καὶ δραστηριοποίηση τοῦ Β/Η ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ γιὰ τὰ σχολεῖα στὶς ἑλληνόφωνες καὶ βλαχόφωνες περιοχὰς τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Β. Ἠπείρου καὶ ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἀλβανίας. Τέλος πρέπει νὰ σημειώσουμε τὶς συνθήκες ἀποκλεισμοῦ τῶν Β/Ἠπειρωτῶν ἀπὸ ὅλες σχεδὸν τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀνεξέλεγκτης λαθρομετανάστευσης.

Εἰδικώτερα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς Κορυφῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, γνωστῆς διεθνῶς γιὰ τὴν ἀκτι-

νοβόλο ιεραποστολική δράση, την άριστη επιστημονική κατάρτιση με πολλούς ακαδημαϊκούς τίτλους και την αγιότητα βίου του Μακαριωτάτου κ. 'Αναστασίου, ή θέση του καθεστώτος Μπερίσα ήτο άρνητική από της 15-8-1992, όποτε άμφισβητήθηκε επίσημα ή νομιμότητα της έκλογής και ένθρονίσεως του 'Αρχιεπισκόπου.

2. "Όσον άφορά τά επί μέρους ζητήματα πού άπασχολούν τόν Β/Η όρθόδοξο πληθυσμό, θα άναφερθούμε στα σημαντικότερα από αυτά, πού άποτελούν συνάμα κριτήρια συμβιώσεως της διατηρήσεως του άρχεγόνου έλληνοχριστιανικού πολιτισμού στόν χώρο της 'Αλβανίας.

α) Πρώτο ζήτημα και συγχρόνως όρατός κίνδυνος οί προσπάθειες του άλβανικού καθεστώτος νά άπομακρυνθούν από τις έστίες τους οί "Έλληνες άδελφοί μας από την Β/Η. "Έχουμε διαπιστώσει έπανεπιλημένα τους, παρά πᾶσαν έννοιαν δικαίου και σεβασμού τών ανθρώπινων δικαιωμάτων, διωγμούς τών όμογενών μας, με συλλήψεις και δίκες (θυμηθείτε την δίκη και καταδίκη τών 6 της «'Ομόνοιας» τó καλοκαίρι του 1994), με άσκηση ψυχολογικής και σωματικής βίας. Επίσης, άξιοσημείωτη είναι ή προσπάθεια άποδυναμώσεως τών 'Ελληνικών περιοχών με την μεταφορά σ' αυτές φανατικών μουσουλμάνων του Κοσσυφοπέδιου.

β) "Άλλο ζήτημα είναι ή συνεχής προβολή έμποδιών στο έργο της 'Ορθόδοξου 'Εκκλησίας από τις νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις του καθεστώτος, καθώς και από τις ύποκινούμενες έριδες μεταξύ 'Ελληνοφώνων, Βλαχοφώνων και Σέρβων 'Ορθόδοξων. Στο σημείο αυτό έπισημαίνουμε τόν ιδιαίτερο κίνδυνο πού προέρχεται από σωβινιστές 'Αλβανούς «Χριστιανούς» κληρικούς της 'Αμερικής, πού έπαγγέλλονται την ίδρυση νέας 'Αλβανικής 'Εκκλησίας. 'Αλλά και διεθνείς ισλαμιστικές δυνάμεις προπαγανδίζουν στόν 'Αλβανικό χώρο Κοράνια, με εισαγωγικό σύνθημα: 'Αφού γκρεμίσαμε τόν Κομμουνισμό, τώρα έρχεται ή

σειρά της 'Ορθοδοξίας. Τέλος ύπογραμμίζεται ή ύπονομευτική δράση τών παπικών του Βατικανού, πού έχουν εισχωρήσει και στην άλβανική Κυβέρνηση, εξασφαλίζοντας έλευθερία δράσεως τόσο γι' αυτούς, όσο και για τους «προβατόσχημους» λύκους, τους Ουνίτες κληρικούς και ιεραποστόλους...

γ) "Άλλο κρίσιμο ζήτημα πού δυσχεραίνει την μεταχείριση τών Β/Ηπειρωτών και τις σχέσεις τους με την 'Ελληνική Πατρίδα είναι ή έντεχνη προπαγάνδα της 'Αλβανίας για την ύπαρξη, ένώπιον της Διεθνούς Κοινότητας, του πλασματικά δημιουργούμενου θέματος της «άλβανικής μειονότητας» στην 'Ελλάδα. Για τόν σκοπό αυτό τó καθεστώς τών Τιράνων όμιλεί για την άνύπαρκτη μειονότητα τών Τσάμηδων της Θεσπρωτίας, πού μετά τά έγκλήματά τους εις βάρος του 'Ελληνικού Κράτους και 'Ελληνικού πληθυσμού της περιοχής αυτής, κατά την ιταλογερμανική κατοχή, έδικάσθηκαν από τó Είδικό Δικαστήριο τών 'Ιωαννίνων και κατέφυγαν στην πατρίδα τους 'Αλβανία. Οί ίδιοι παρανοϊκοί ισχυρισμοί διατυπώνονται και για τους άρβανιτόφωνους "Έλληνες της 'Αττικής, καθώς και για την «...στέρηση τών δικαιωμάτων τών λαθρομεταναστών, πού ή άνεξέλεγκτη είσοδός τους στην 'Ελλάδα έχει καταντήσει άληθινή μάστιγα για την Πατρίδα μας (Βλ. σχετ. άρθρο του Κων. Ι. Χολέβα «Τά σχέδια τών 'Αλβανών και ή επίδιωση του Β/Η 'Ελληνισμού»).

δ) "Η συρρίκνωση και ή άποδυνάμωση του θεσμού της οικογένειας στην Β/Η είναι ένας άλλος στόχος του 'Αλβανικού καθεστώτος. Οί οικογένειες έχουν μόνο δικαίωμα έκμετάλλευσης της γής πού τους παραχωρήθηκε και όχι κυριότητα. Πώς όμως μπορεί νά έχει άπόδοση ή άγροτική εργασία κάποιου και ή σχετική οικονομική επένδυση, σέ κάτι πού δέν του άνήκει;

'Ανεπανόρθωτα πλήγματα δέχεται ή οικογένεια τών Β/Ητών και από την έπιλεκτικά εις βάρος τους άκολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική, πού περιορίζει τά έλλη-

νικά μειονοτικά σχολεία σε όρισμένες μόνο πόλεις με έλληνικό πληθυσμό και θέτοντας αριθμητικό όριο 32 τουλάχιστον μαθητών, σε περιοχές και χωριά που το ελληνικό στοιχείο έχει εξαναγκασθή σε εγκατάλειψη των ιστορικών έστιών του (Όρατε «Τὰ προβλήματα της οίκογένειας στην Β/Η» εις Περιοδικόν «Ἡ Βόρ. Ἡπειρος σὲ πορεία αὐτονομίας» τ. 4, Νοέμ. 1995).

ε) Στὰ ειδικώτερα ζητήματα που ἀφοροῦν τὸν Β/Ἡπειρωτικὸ Ἑλληνισμὸ περιλαμβάνεται καὶ ἡ στάση τοῦ ἐπίσημου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀπέναντι στοὺς ὁμογενεῖς ἀδελφούς μας. Ἐπισημαίνουμε ἀρχικὰ τὸ χάσιμο τῆς τελευταίας εὐκαιρίας νὰ δικαιωθῆ τουλάχιστον τὸ αἴτημα τῆς αὐτονομίας τῶν Β/Ἡτῶν, ὅταν τὸ 1987 συμφωνήθηκε ἡ ἄρση τοῦ ἐμπολέμου, χωρὶς κανένα ἀντάλλαγμα, που ἐδικαιούτο ἡ Ἑλλὰς σὰν σύμμαχος τῶν νικητριῶν δυνάμεων τοῦ

Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Καὶ εἶναι εἰρωνεῖα, ἐνῶ τὸ ἐδαφικὸ τῆς Αὐστρίας ἐτακτοποιήθηκε μετὰ τὴν Συνθήκη Εἰρήνης τῆς 15-5-1955, τῆς δὲ Γερμανίας μετὰ τὸ Δημοψήφισμα τῆς 3-10-1989 γιὰ τὴν Ἑνωσὴ τῆς Ἀνατολικῆς μετὰ τὴν Δυτικὴ Γερμανία καὶ στὴν συνέχεια μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης Εἰρήνης στὴν Μόσχα τὸν Ἰούνιο 1990, εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, εἰρωνεῖα καὶ ἀπεμπόληση δικαιωμάτων. Τὸ Β/Ἡ ζήτημα νὰ ἀναμῆνὴ ἀκόμη στὴν ἐκκρεμότητα τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν 4 Μ. Δυνάμεων ἀπὸ τὸ 1946, ὅπως ἐλέχθη πρὸ πάνω (Ἀλ. Παπαθεοδώρου, ἐπίτ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ἐκπαιδύσεως, Εἰσήγησις: «Οἱ Ἐθνικοαπελευθερωτικοὶ Ἀγῶνες»).

(*Συνεχίζεται*)

Ι. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ

*Φτάνουν με τέρατα καλύβδινα κι ὄπλα βαριά, τὴ γῆ τραντάζουν.
«οὔτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὔτοι ἐν ἵπποις,
ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ...»
Καὶ ζοῦν ἐδῶ Θερμοπυλῶν κλέη καὶ Σαλαμίνων.
Ζάλογγα, Ἀρκάδια, κι Ἀλαμάνες ξαναζοῦν
στὶς ἄρες τὶς λαμπρές τῶν Σαμαρίνων...*

*Μ' ἀσπίδα μας τὴν πίστη
κι ὄδηγους ἀγγέλους, μ' ὄψη ἀστραπῆς
καὶ λευκοφόρους, στρατηγούς
τῆς Ὑπερμάχου ἰ' ὄραμα ἀκολουθοῦμε
ὀρθοί, ἐνάντια στῶν μυρίων τὰ τόξα·
κι ἡ Μεγαλόχαρη μᾶς ὀδηγεῖ
ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη νίκη
ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη δόξα.*

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ALBERT EINSTEIN (1874-1955) ΜΕΡΟΣ Β΄

Ε΄

Είναι όμως γεγονός ότι η εβραϊκή του καταγωγή, ή αντισημιτική ύστερία στην ναζιστική Γερμανία και οι προσωπικές αντιζηλίες οδήγησαν τον γερμανό φυσικό Φ. Λενάρντ, κάτοχο και αυτόν του βραβείου Nobel, να υποστηρίξει ότι οι έρευνες και οι θεωρίες του Einstein δημιούργησαν «μια εβραϊκή φυσική», χαρακτηριστικό της οποίας είναι η διατύπωση μιας «αφηρημένης» θεωρίας, ή οποία δεν συνδέεται με άμεσες εργαστηριακές παρατηρήσεις, παρά με μία διαδοχική σειρά σκέψεων και ή οποία δεν οδηγεί σε άμεσες τεχνικές εφαρμογές, τις οποίες προφανώς έπεδίωκε το καθεστώς του Γ΄ Ράιχ προκειμένου να αναπτύξει τους οικονομικούς πόρους της χώρας του, για να υπηρετήσει την κατακτητική του πολιτική.

Είναι αλήθεια πώς ή σημαντική του καταγωγή, για την οποία είχε επιδείξει αδιαφορία στα νεανικά του χρόνια με την έκουσια αποχώρησή του από την ιουδαϊκή θρησκευτική κοινότητα, είχε σημαντικές επιπτώσεις στην ζωή του και στην έπιστημονική του ένασχόληση. Η εξέλιξη λοιπόν των πραγμάτων, δημιούργησε τις περιστάσεις εκείνες που του θύμιζαν πώς ήταν Έβραϊος και αιγά-αιγά του γινόταν συνείδηση πώς ανήκε στον εβραϊκό λαό, πώς ήταν συνδεδεμένος μαζί του με ιδιαίτερα πολιτικά και κοινωνικά ιδανικά και πώς αυτό ακριβώς το γεγονός επηρέαζε και την ιδιωτική του ζωή και τον τρόπο επιτελέσεως του έπιστημονικού του έργου, στο ταραγμένο από δύο παγκόσμιους πολέμους πρώτο ήμισυ του είκοστού αιώνα.

Συγκεκριμένα, την ήττα της Γερμανίας

και των συμμάχων της στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, πολλοί την έρμήνευσαν όχι ως αποτέλεσμα στρατιωτικής άδυναμίας, αλλά ως απόρροια μιας έσωτερικής επανάστασης την οποία κατηύθυναν οι Έβραϊοι. Αυτή ή προπαγάνδα γέννησε στην Γερμανία ένα υπερβολικό μίσος έναντιόν τους, πράγμα που επέκτάθηκε και στις μορφωμένες τάξεις των Γερμανών. Η καλλιέργεια αυτού του έχθρικού πνεύματος έναντιόν των Έβραίων, που πήρε τις γνωστές διαστάσεις το 1933, ξύπνησε μέσα στην ψυχή του Einstein μια βαθιά συμπάθεια για τους όμοιοθνήτες του και ένα αίσθημα εϊθύνης και έτσι αποφάσισε το 1921 να προσφέρει φανερά την υποστήριξή του στο κίνημα των Έβραίων για να αποκτήσουν μία μόνη ηθική έστία επάνω στη γή και ιδιαίτερα για την ίδρυση ενός ισραηλιτικού Πανεπιστημίου στην Ίερουσαλήμ. Έξάλλου τις διακρίσεις εις βάρος των ισραηλινών φοιτητών, ιδίως στα Πανεπιστήμια της Ανατολικής Ευρώπης, στην διάρκεια του μεσοπολέμου, με την παρεμβολή έμποδιών στις έπιστημονικές έρευνες, τις θεωρούσε σαν μία παράδοξη μορφή βαρβαρότητας. Προς τον σκοπόν αυτόν της ίδρύσεως ισραηλιτικού Πανεπιστημίου συνεργάσθηκε με τον Χάιμ Βάιτμαν, ό οποίος αργότερα, το 1948, έγινε ό πρώτος Πρόεδρος του νεοσύστατου κράτους του Ισραήλ.

Η υποστήριξή του όμως αυτή στους όμοιοθνήτες του, ή αντιζηλία πολλών συναδέλφων και το καλλιεργούμενο γενικώτερο αντισημιτικό κλίμα υπήρξαν αιτίες έκδηλώσεως έχθρικών επιθέσεων κατά του Einstein από το 1919 και έντευθεν, δειλών στην

αρχή, ή ένταση τών όποίων ήταν αύξουσα μέ την πάροδο του χρόνου, για νά έκδηλωθοῦν έντονώτερα στις άρχές του 1933 μέ την άνοδο του Χίτλερ στην έξουσία.

Τήν έποχή εκείνη πού άρχισαν οί έκκαθαρίσεις τών Έβραίων στην Γερμανία ό Einstein βρισκόταν στην Άμερική. Μαθαίνοντας τά γεγονότα στή χώρα του έπισκέφθηκε τόν γερμανό πρόξενο στην Νέα Ύόρκη και του έδήλωσε ότι είχε άποφασίσει νά μήν έπιστρέψει στην Γερμανία, όσον τó καθεστώς παρέμενε σταθερά στην έξουσία. Παρά τίς έπίσημες διαβεβαιώσεις του προξένου ότι δέν διατρέχει κανέναν κίνδυνο, ή φιλική σύσταση του τελευταίου ήταν νά μήν έπιστρέψει στο Βερολίνο. Μάλιστα για νά απαλλάξει τόν Max Planck από την θλιβερή ένέργεια νά τόν διαγράψουν από την Άκαδημία του Βερολίνου, ό Einstein υπέβαλε έγκαιρα την παραίτησή του. Έξάλλου μέ τó πρόσχημα ότι στή βίλλα του σέ προάστειο του Βερολίνου υπήρχε άποθήκη όπλων οί γερμανικές άρχές κατέσχον τά πράγματά του και έδέσμευσαν τίς καταθέσεις του στις γερμανικές τράπεζες.

Έν τώ μεταξύ είχε προετοιμάσει τó έδαφος για μόνιμη έγκατάσταση στις Η.Π.Α. Είχε προηγηθεί τόν χειμώνα 1932-33 ένα στάδιο συνεργασίας στην Πασαντένα μέ τόν R. Millikan και στην συνέχεια δέχθηκε την πρόταση από τó Ίνστιτούτο Άνωτέρων Σπουδών στο Princeton για μόνιμη συνεργασία, πού διήρκεσε μέχρι τó τέλος της ζωής του.

ΣΤ΄

Ό Einstein έζησε την φρίκη και τών δύο παγκοσμίων πολέμων. Έκ πεποιθήσεως και από την παιδική του ήλικία άντιμιλιταριστής, δέν συμμεριζόταν τά φιλοπόλεμα αισθήματα τών συναδέλφων του και έν γένει τών διανοουμένων, όταν τó 1914, πού βρισκόταν στο Βερολίνο, ξέσπασε ό πρώτος παγκόσμιος πόλεμος. Στο έρώτημα «πώς ό γερμανικός λαός, πού άγαπάμε την μουσική του και θαυμάζομε την έπιστήμη του,

μπορεί νά κάνει τέτοιες βαρβαρότητες και τέτοια έγκλήματα, δόθηκε ή άπάντηση ότι υπάρχει ή Γερμανία του Γκαίτε και ή Γερμανία του Βίσμαρκ»(!) Αυτό δέν άρεσε στην γερμανική κυβέρνηση, πού ζήτησε από τούς διανοουμένους νά διαδηλώσουν δημόσια την άλληλεγγύη τους προς τά μαχόμενα γερμανικά στρατεύματα και την διπλωματική τακτική του πολέμου. Στο περίφημο μανιφέστο τών 92 Γερμανών διανοουμένων, 92 από τίς πιό άντιπροσωπευτικές για την γερμανική έπιστήμη και την γερμανική τέχνη προσωπικότητες, δήλωναν ότι ό γερμανικός πολιτισμός και ό γερμανικός μιλιταρισμός είναι ταυτόσημα. Είμαι προφανές ότι για τόν Einstein ήταν άδιανόητο νά συνυπογράψει ένα τέτοιο κείμενο. Μονάχα ή έλβετική ύπηκοότητα τόν έσωσε από τó νά χαρακτηρίζεται ως προδότης στον άγώνα του γερμανικού λαού για την ύπαρξή του.

Όταν τέλειωσε τόν Νοέμβριο του 1918 ό πόλεμος, οί λαοί έχοντας ζωντανές τίς μνήμες από την μεγάλη αυτή τραγωδία πίστεψαν στις έπαγγελίες τών ιδρυτών της Κοινωνίας τών Έθνών για μία μόνιμη ειρήνη και ένα φιλειρηνικό πνεύμα άπλώθηκε στις κοινωνίες τών δυτικών δημοκρατιών, πού έπηρεάσε σημαντικά και την πολιτική τών κυβερνήσεών των. Θερμός ύποστηρικτής αυτών τών τάσεων υπήρξε και ό Einstein.

Μιά ήμέρα του 1920 άπευθυνόμενος σέ ομάδα Άμερικανών, πού ήλθαν νά τόν έπισκεφθοῦν, δήλωσε: «Ό φιλειρηνισμός μου είναι ένα ένστικτώδες συναίσθημα πού μέ γεμίζει, γιατί ή δολοφονία του ανθρώπου μου προκαλεί άποστροφή. Η στάση μου δέν προέρχεται καθόλου από κάποια ιδεολογία, μά βασίζεται στην βαθιά μου αντίπαθεια για κάθε είδος σκληρότητας και μίσους. Θα μπορούσα νά ασχοληθώ μέ την προσπάθεια έκλογικεύσεως αυτής μου της αντιδράσεως, μά ό τρόπος αυτός θα ήταν στην πραγματικότητα μία a posteriori άντιμετώπισή της».

Σύντομα όμως τά πράγματα έδειξαν πόσον ουτοπιστικές ήταν οί έλπίδες για την

ἐπιβίωση μιᾶς ἀναιμικῆς καὶ ἐπισφαλοῦς εἰρηνικῆς καταστάσεως στὰ χρόνια τοῦ μεσοπολέμου. Αὐτὴν τὴν δυσάρεστη πραγματικότητα ὁ Einstein τὴν ἀντιμετώπισε μὲ ρεαλισμό. Συγκεκριμένα σὲ ἐρώτημα ποῦ τοῦ ἔθεσε μία ομάδα νεαρῶν Βέλγων, τί ἔπρεπε νὰ κάνουν σὲ περίπτωση ποῦ ἡ πατρίδα τους δεχόταν ἐπίθεση ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων της, ἔχοντας ὑπόψη ὅτι ὁ ρόλος παρομοίων φιλειρηνικῶν ἀρχῶν εἶναι μόνο γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουν πράξεις ποῦ ἔχουν θετικὰ ἀποτελέσματα, ἀπάντησε χωρὶς ταλαντεύσεις: *«στὴν περίπτωση ποῦ ἀναφέρετε, ὁ καθένας σας θὰ ἔπρεπε νὰ πολεμήσει κατὰ τὸν καλύτερο τρόπον γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας του, τοῦ Βελγίου».*

Ἐκεῖ ὁμως ποῦ ἡ ἐπιρροή καὶ ἡ πρωτοβουλία τοῦ Einstein -ἔστω καὶ μὲ τὴν παρότρυνση τρίτων- ὑπῆρξε βαρύνουσα, ἦταν στὸν τομέα τῶν πυρηνικῶν ἐρευνῶν γιὰ πολεμικοὺς σκοπούς. Τὸ 1938 ὁ Ὅττο Χὰν καὶ ὁ Στράτσμαν στὸ Βερολίνο, ἡ Εἰρήνη Κιουρι καὶ ἡ Μ. Σαβίτς στὸ Παρίσι, ἡ Λίζα Μάιτνερ καὶ ὁ Ο. Φρὲς στὴν Κοπεγχάγη, ἐπέτυχαν τὴν σχάση τοῦ οὐρανίου μὲ βομβαρδισμό νετρονίων καὶ τὴν ἐξελικτικὴ διαδικασία τοῦ φαινομένου, συντηρούμενη μὲ τὶς ἴδιες τῆς δυνάμεις, μὲ ταυτόχρονη ἀπελευθέρωση τεράστιας ποσότητας ἐνέργειας. Ταυτόχρονα τὰ προμηνύματα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἐπλανῶντο στὸν εὐρωπαϊκὸν ὀρίζοντα καὶ ἡ πολεμικὴ μηχανὴ τῆς χιτλερικῆς Γερμανίας ἐργάζετο μὲ ἔντονο ρυθμό. Ὁ κίνδυνος προβαδίσματος στὸν τομέα ἐρευνῶν γιὰ πολεμικὴ χρῆση τῆς νέας αὐτῆς πηγῆς ἐνεργείας ἀπὸ τοὺς ναζὶ ἦταν προφανής. Ἐπιστήμονες ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ποῦ εἶχαν δραπετεῦσει ἀπὸ τὶς πατρίδες τους, ἐνημέρωσαν τὸν Einstein γιὰ τὸν μεγάλο αὐτὸν κίνδυνο νὰ ὑποταχθεῖ ὁ κόσμος ὁλόκληρος στὸν Χίτλερ ἐξασφαλίζοντας μὲ τὴν κατασκευή τῆς ἀτομικῆς βόμβας μία φοβερὴ ὑπεροπλία καὶ τοῦ ζήτησαν τὴν ἐπέμβασή του στὴν ἀμερικανικὴ πολιτικὴ ἡγεσία προκειμένου νὰ τὴν παρακινήσει στὴν ἔναρξη παραλλήλων ἐρευνῶν. Ὁ

Einstein στὶς 2 Αὐγούστου 1939, ἕνα μῆνα πρὸ τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς στὴν Πολωνία, ἀπηύθυνε βαρυσήμαντη σχετικὴ ἐπιστολὴ στὸν Πρόεδρο Φρ. Ρούσβελτ. Ἔτσι σὲ δύο μῆνες συγκροτήθηκε «μία συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ Οὐράνιο», ποῦ δραστηριοποιήθηκε κυρίως μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν ΗΠΑ στὸν πόλεμο. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν ἐρευνῶν εἶναι γνωστὰ καὶ τώρα (1995) εἶναι ἡ ἑλιθερὴ ἐπέτειος μισοῦ αἰῶνα τῆς καταστροφῆς τῶν δύο ἰαπωνικῶν πόλεων ἀπὸ τὴν ρίψη ἰσορῖθμων ἀτομικῶν βομβῶν, καθὼς ἐπίσης γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ συνέχεια μὲ τὸν ἀνταγωνισμό τῶν μεγάλων δυνάμεων γιὰ τὶς πυρηνικὲς δοκιμὲς καὶ τὴν ἀθρόα παραγωγή πυρηνικῶν ὄπλων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς χρήσεως τῆς βόμβας συνετάραξαν τὶς συνειδήσεις τῶν ἐιδικῶν ἐπιστημόνων ποῦ συναισθάνθησαν τὸ βάρος τῆς εὐθύνης των. Γιὰ τὸν Einstein εἰσηγητὴ τῆς θεωρίας τῆς ἰσοδυναμίας μάζας καὶ ἐνέργειας καὶ ὑποκινητὴ τῶν πυρηνικῶν ἐρευνῶν στὶς ΗΠΑ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης ὑπῆρξε διπλό. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του δὲν ἔπαψε νὰ προβαίνει σὲ δηλώσεις καὶ νὰ ἐνημερώνει ὑπεύθυνες προσωπικότητες τῆς διεθνούς πολιτικῆς ἐπισημαίνοντας τοὺς τεράστιους κινδύνους ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο ἐνὸς τρίτου παγκοσμίου πολέμου μὲ πυρηνικὰ ὄπλα καὶ νὰ καλεῖ τὶς κυβερνήσεις τῶν μεγάλων δυνάμεων νὰ βροῦν εἰρηνικὸ τρόπο γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διεθνῶν διαφορῶν καὶ γιὰ εἰρηνικὴ συνύπαρξη. Κύνειο ἄσμα του ἦταν μία ἐβδομάδα πρὶν τὸν θάνατό του σχετικὴ δήλωση -γνωστὴ ὡς δήλωση Russel-Einstein- ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Μέσα στὴν ταραγμένη μεταπολεμικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ τὴν γενικὴ ἀνησυχία γιὰ τὶς ἀναμενόμενες διεθνεῖς ἐξελίξεις ἦρθε μία εὐχάριστη εἰδηση νὰ δικαιώσει τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν ἴδρυση μιᾶς ἐβραϊκῆς ἐστίας. Στὶς 14 Μαΐου 1948, ἰδρύετο μὲ ἀπόφαση τοῦ Ο.Η.Ε. τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ τρόπος ὁμως ποῦ ὑποδέχθηκαν τὴν ἀπόφαση αὐτὴ οἱ Ἀραβες φαίνεται ἀπὸ τὴν

είσοδη των στρατευμάτων των στα έδαφη του νέου κράτους και από τον αμείλικτο πόλεμο, που άρχισε και κράτησε αρκετές ημέρες. Ο Einstein με επανειλημμένες εκκλήσεις του προσπαθούσε να σταματήσει την σφαγή, μα ο φανατισμός ήταν τόσοσ ώστε λίγο αργότερα να δολοφονείται ο μεσολαβητής του ΟΗΕ κόμης Μπερναντότε, που είχε πάει στην Ίερουσαλήμ για την επίλυση των διαφορών.

Τόν Νοέμβριο του 1952 πέθανε ο παλαιός φίλος του και πρώτος πρόεδρος της Δημοκρατίας του Ίσραήλ, ο Βάϊτμαν. Ο Μπέν Γκουριόν πρότεινε στον Einstein να υποβάλει υποψηφιότητα για την Προεδρία, όντας βέβαιος για την έκλογή του. Ο Einstein τον εύχαρίστησε για την τιμή και του έγραψε πώς δέν ήταν τó ένδεδειγμένο πρόσωπο για την θέση αυτή. Στην άρνησή του για τó αξίωμα αυτό μεταξύ των άλλων έγραφε: *«Τό ζήτημα δέν είναι τόσο απλό όσο νομίζετε. Πρώτα-πρώτα μου λείπει έντελώς ή πείρα στον τομέα της πρακτικής πολιτικής. Ύστερα σάν πρόεδρος θα έπρεπε να φέρω την ήθική ευθύνη για τις αποφάσεις άλλων, αποφάσεις για την λήψη των όποιων έγώ δέν θα είχα καμία σχέση. Η άποδοχή του αξιώματος λοιπόν θα όδηγοΰσε μάλλον σε άπογοητεύσεις παρά σε θετική συμβολή».*

Παρά τις συμπάθειές του για τó νέο κράτος εκάκιζε πολλές φορές τούς Ίσραηλίτες, όταν ενόμιζε ότι έφταιγαν αυτοί για την όξύτητα που είχε δημιουργηθεί στις σχέσεις τους με τά άραβικά κράτη. Έδλεπε βαθύτερα και έπίστευε ότι ή Άραβοισραηλιτική διένεξη δέν ήταν ένα πρόβλημα αποκλειστικά του Ίσραήλ, αλλά πολύ πιό περίπλοκο. Ειδικώτερα για την συμπεριφορά των Ίσραηλιτών έναντι των Άράβων που κατοικούσαν στην δική τους επικράτεια έλεγε πώς οι Έβραίοι που υπέφεραν τόσα από τις φυλετικές διώξεις και την καταπίεση, θα έπρεπε να εκτιμήσουν άπόλυτα την ανάγκη μιās πολιτικής φιλελευθερισμού, δημοκρατικότητας και ισότητας προς την άραβική μειονότητα έντός του κράτους του Ίσραήλ.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες της άδελαιότητας του μεταπολεμικού κόσμου δρηξε ο θάνατος σε ηλικία 76 έτων, ύστερα από όλιγοήμερη ασθένεια στο νοσοκομείο του Princeton. Έτσι τó πρωί της 18ης Άπριλίου 1955, ή πιό δυνατή διάνοια από την εποχή του Νεύτωνος έπαψε να σκέπτεται και ή μεγάλη αυτή καρδιά του αιώνα μας να λειτουργεί.

Η βασική έπιλογή του Einstein και όλόκληρη ή διανοητική του δραστηριότητα στράφηκε -όπως προαναφέρθηκε- στον τομέα της έρευνας που άφοροΰσε στην εύρεση και διατύπωση των μαθηματικών σχέσεων, που διέπουν την λειτουργία του σύμπαντος, ή απλότητα και ή ώρασιότητα των όποιων γεννά στο άνθρωπινο πνεΰμα τó αίσθημα του θαυμασμού. Και τó έρώτημα είναι: άπασχολήθηκε, προβληματίσθηκε ό Einstein σε κάποιο βαθμό και με ό,τι αναφέρεται στον έσω άνθρωπο, πέραν από τις ύποχρεώσεις του σάν κοινωνικού όντος και τις ήθικές του ευθύνες στην ιδιωτική και δημόσια ζωή, για την σχέση του με τόν Θεόν; Ποιά ήταν τέλος πάντων ή στάση του άπέναντι στο θρησκευτικό γεγονός;

Θα πρέπει να λάβουμε ύπόψη μας ότι τó οικογενειακό περιβάλλον του, δηλ. οι γονείς του Einstein καιτοι ισραηλιτικής καταγωγής ήσαν θρησκευτικά άδιάφοροι. Τις νηστείες και τις άλλες θρησκευτικές παραδόσεις της έβραϊκής κοινότητας τά θεωρούσαν προλήψεις και ή προτίμησή τους για τά όράματα και τά ποιήματα του Σίλλερ αντικαθιστούσε γι' αυτούς την ανάγκη της μελέτης της Βίβλου. Έντούτοις, όταν μετώκησαν στο Μόναχο, όπου τó καθολικό στοιχείο ήταν ισχυρό, έστειλαν τόν μικρόν Άλβέρτο σε καθολικό σχολείο, με την πρόθεση να έλθει σε έπικοινωνία με παιδιά, που δέν ήσαν Ίσραηλίτες. Έτσι ό Einstein, μοναδικό έβραίοπουλο στην τάξη του, παρακολουθούσε κανονικά την διδασκαλία της καθολικής εκκλησίας και μάλιστα με μεγάλη εύχαρίστηση. Ήταν δέ τόσο έπμελής στο μάθημα αυτό που βοηθούσε τούς καθολι-

κοὺς συμμαθητές του, οἱ ὅποιοι δυσκολεύονταν νὰ ἀπαντήσουν στὶς ἐρωτήσεις τῶν δασκάλων τους.

Στὰ ἐφηβικά του ὅμως χρόνια, στὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰώνα, ὅποτε μεσουρανοῦσε ὁ ὕλισμος, τὸν ἐπηρεάσαν σημαντικά ἐκλαϊκευτικά βιβλία μὲ ἐπιστημονικὴ ἐτικέτα, ὅπως τὸ βιβλίον τοῦ Μπύχνερ «Δύναμη καὶ Ὑλη», ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἐξηγήσουν ὅλα τὰ συμβάντα τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ σὲ ἀναλογία μὲ τὶς φυσιογνωστικὲς ἐπιστῆμες καὶ πολεμοῦσαν ἔντονα κάθε θεολογικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ σύμπαν.

Παράλληλα στὰ χρόνια αὐτὰ στὸ γυμνάσιο, ὅπου γινόταν ξεχωριστὴ θρησκευτικὴ διδασκαλία γιὰ τοὺς Ἑβραίους, διδάχθηκε τὴν δική τους θρησκεία καὶ ἐντυπωσιάσθηκε κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὰ σχόλια τῶν θεολόγων καθηγητῶν του στὶς «Παροιμίαι τοῦ Σολομώντα» καὶ στὰ ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσα ἀναφέρονται στὴν ἠθικὴ διδασκαλία καὶ τοῦ ριζώθηκε ἀπὸ τότε ἡ πεποίθησις πὼς ἡ βιβλικὴ παράδοσις ἔχει μεγάλη ἠθικὴ ἀξία. Ἀντίθετα δυσφοροῦσε ὅταν ἐπῆγαιναν τοὺς μαθητὲς ὁμαδικὰ στὴν Συναγωγὴ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν λατρευτικὰ τελετὰς. "Ὅταν τελειώσε τὸ γυμνάσιο, ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴ θρησκευτικὴ κοινότητα, νὰ μὴν ἀνήκει ἔτσι σὲ κανένα ἐπίσημο θρησκεῦμα.

Τὴν στάση αὐτὴν τὴν ἀναθεώρησε, ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον, ὅταν ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται τὸ ἀντισημιτικὸ κλίμα στὴν Γερμανία καὶ νὰ θεωροῦν τοὺς Ἑβραίους τὴν κυρία αἰτία τῆς ἥττας τους. Ὁ παραγκωνισμὸς τῶν συμπατριωτῶν του καὶ τὸ αὐξανόμενον μῖσος ἐναντίον των γέννησαν μίαν βαθιὰ συμπάθεια μέσα του γιὰ τὴν τύχη τους. Παρ' ὅλον ποὺ δὲν εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ἐναρμονισθεῖ πλήρως μὲ τὴν ἰουδαϊκὴ ὀρθοδοξία, εἶδε τὴν ἑβραϊκὴ κοινότητα σὰν ὁμάδα, ἡ ὁποία ἦταν φορέας μιᾶς πολύτιμης παραδόσεως καὶ ἡ ὁποία ἔτρεφε τὴν πῶς βαθιὰ ὑπόληψιν γιὰ τὶς πνευματικὰς ἀξίας.

Αὐτὴ ἡ βαθιὰ συμπάθεια γιὰ τοὺς συμπατριώτες ξύπνησε μέσα του ἓνα αἶσθημα εὐθύνης ποὺ τὸν παρότρυνε νὰ ἐπανασυνδεθεῖ, ὅπως εἶδαμε, ἐνεργὰ μὲ τὴν ἑβραϊκὴ κοινότητα. Ἐξάλλου ἡ τάσις πολλῶν νὰ θελήσουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος γιὰ τὴν ὑποστήριξιν ἰδεολογικῶν ἀκόμη καὶ πολιτικῶν δοξασιῶν ἐπεκτάθηκε καὶ στὸν τομέα τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Einstein διετύπωσε σαφῶς τὴν ἄποψιν -καὶ μάλιστα σὲ συγκεκριμένη ἐρώτησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέρμπουρ μὲ τὴν εὐκαιρίαν διαλέξεώς του στὸ βασιλικὸν Κολλέγιον τοῦ Λονδίνου τὸ 1921- ὅτι «ἡ σχετικὴ ἐξάρτησις ἔστιν ἓνα καθαρὰ ἐπιστημονικὸν θέμα καὶ δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν θρησκείαν».

"Ἄν ὅμως θεωροῦσε αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος καθαρὰ ἐπιστημονικὸν θέμα ἐν τούτοις ἡ γενικώτερον ἐνασχόλησίς του μὲ τὴν μελέτην τῆς δομῆς καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ ἡ πίστις του στὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ἀπλότητα αὐτοῦ καὶ στὴν ὀρθολογικὴν ὄψιν του, τοῦ γεννᾶ ἓνα αἶσθημα θαυμασμοῦ. Καὶ ὁ θαυμασμὸς αὐτὸς ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν ἐνατένισιν καὶ τὴν βαθύτερον ἐμβάθυνσιν στὰ μυστικὰ τοῦ συμπαντος ἀποτελεῖ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Einstein μίαν ἀπὸ τὶς ἰσχυρότερας ρίζας τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

"Ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς λογικοῦ συστήματος ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὶς ἐξελικτικὰς πορείας τῆς φύσεως, ὁ ὅρος «ὑπαρξις» σημαίνει πὼς σκεπτόμενα ὄντα, ἀνάλογα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, μποροῦν νὰ φαντασθοῦν καὶ νὰ ἀξιολογήσουν ἓνα παρόμοιον σύστημα. "Ὅταν μιλάμε γιὰ «ὑπαρξιν» ἐνὸς τέτοιου συστήματος, χωρὶς νὰ ἀναφερομάστε σὲ ἓνα σκεπτόμενον ὄν, αὐτὸ εἶναι ἓνας σκοτεινὸς καὶ ἀόριστος τρόπος ἐκφράσεως. "Ἄν τὸ συνδέσουμε ὅμως μὲ ἓνα σκεπτόμενον ὄν, ἀναγόμεθα σὲ ἓνα ὁμοίον πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὄν, ὅμως μὲ ἀνώτερες πνευματικὰς ἰκανότητες. Τὸ νὰ μιλάμε συνελπῶς γιὰ «ὀρθολογισμὸν» τοῦ κόσμου σημαίνει πάν-

τα πώς σκεπτόμαστε ένα πνεῦμα ανώτερο από τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅμως ὅμοιό του. Ἀπόρροια αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀντιλήψεως γιὰ τὴν φύση, εἶναι τὸ αἶσθημα τοῦ θαυμασμοῦ ποὺ συγκινεῖ τὴν ψυχὴ τοῦ Einstein καὶ τοῦ γεννᾶ τὴν θρησκευτικὴ συγκίνηση.

Ὁ Einstein βέβαια ξέρει πὼς αὐτὲς οἱ σκέψεις δὲν πηγάζουν ἄμεσα ἀπὸ τὴν θεωρία τῆς σχετικότητας, ἐκφράζουν ὅμως τὰ βαθύτερα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ τὴν διαπίστωση τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀπλότητας τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Νὰ πὼς διατυπώνει ὁ ἴδιος τὶς ἀπόψεις αὐτῆς: *«Ἡ ὠραιότερη συγκίνηση ποὺ μπορούμε νὰ νιώσουμε εἶναι ἡ μυστικιστικὴ συγκίνηση. Ἐκεῖ μέσα βρίσκεται ὁ σπóρος κάθε ἀληθινῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης. Αὐτὸς ποὺ δὲν νιώθει αὐτὸ τὸ αἶσθημα, ποὺ δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ νιώθει μίαν ἐκπληξὴ καὶ ζεῖ κάτω ἀπὸ τὸ συναῖσθημα τοῦ φόβου, αὐτὸς ἔχει τὴν ἀφέλεια ποὺ ἔχει ἕνας νεκρὸς. Τὸ νὰ ξέρομε πὼς αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπρόσιτο ὑπάρχει πραγματικὰ καὶ ἐκδηλώνεται ὡς ἡ μεγαλύτερη σοφία καὶ ἡ πιὸ ἐκπαγλὴ ὁμορφιά, ποὺ μόνον οἱ πιὸ χοντροκομμένες φόρμες τοῦ εἶναι κατανοητῆς ἀπὸ τὶς πενιχρῆς μας ἰκανότητες, αὐτὴ ἡ γνώση, αὐτὸ τὸ συναῖσθημα, νὰ τί ὑπάρχει στὸ βάθος τοῦ πραγματικοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Μὲ τὴν ἐννοια αὐτὴν, καὶ μόνον μὲ αὐτὴν τὴν ἐννοια, τάσσομαι παρὰ τὸ πλευρὸ τῶν βαθύτατα θρησκευτικῶν ἀνθρώπων. Πόσο βαθιὰ πίστη στὸν ὀρθολογισμὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ κόσμου, πόσο διακαῆς ἐπιθυμία γιὰ κατανόηση, ἔστω καὶ μᾶς ἐλάχιστης ἀκτίνας, τῆς ἀποκαλυπτομένης λογικῆς στὸν κόσμο θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει σὲ ἕναν Κέλνερ, σὲ ἕναν Νεύτωνα!»*

Σχετικὰ μὲ τὶς σχέσεις ἐπιστήμης καὶ θρησκείας σὲ μίαν ὁμιλία τοῦ ποὺ ἐγίνε τὸ 1940 στὴν Νέα Ὑόρκη μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶπε χαρακτηριστικὰ *«Ἀνήκει στὴ σφαῖρα τῆς θρησκείας ἡ πίστη πὼς οἱ ἰσχύοντες γιὰ τὸ φυσικὸ σύμπαν κανόνες εἶναι ὀρθολογικοί, κατανοητοὶ δηλ. ἀπὸ τὴν λογικὴ. Δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ ἀληθινὸ ἐπιστήμονα*

χωρὶς αὐτὴν τὴν βαθιὰ πίστη. Μποροῦμε νὰ ἀποδώσουμε αὐτὴν τὴν κατάσταση σὲ μίαν εἰκόνα: ἡ ἐπιστήμη χωρὶς τὴν θρησκεία εἶναι χωλὴ καὶ ἡ θρησκεία χωρὶς τὴν ἐπιστήμη εἶναι τυφλὴ».

Ἐξάλλου ἡ θρησκεία γιὰ τὸν Einstein πέραν αὐτῆς τῆς μυστικιστικῆς συγκινήσεως, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν παρατηρούμενη ἁρμονία τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, γεννᾶ καὶ ἕνα αἶσθημα ἠθικῆς ὑποχρεώσεως ἀπέναντι στοὺς ὁμοίους μας.

Ἔτσι λοιπὸν στὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς μπορεῖ νὰ βγεῖ μονάχα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ὁ Einstein ἀπαντᾶ σαφῶς ὄχι! Γι' αὐτόν, ὅποιος καὶ νὰ εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς ἀπλότητας καὶ τῆς μαθηματικῆς ὁμορφίας ποὺ μᾶς ἀποκαλύπτουν οἱ φυσικοὶ νόμοι, δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ μᾶς ποῦν, ποιοὶ πρέπει νὰ εἶναι οἱ σκοποὶ τῆς ζωῆς μας. Ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους μαθαίνουμε πὼς συμπεριφέρεται ἡ φύση, πὼς μπορούμε νὰ χρησιμοποιήσουμε τὶς δυνάμεις τῆς γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν μας, ὄχι ὅμως ποῖος εἶναι ὁ ἀνθρώπινος προορισμός. Τοὺς σκοποὺς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς τοὺς προσδιορίζει ἡ ἠθικὴ διδασκαλία ποὺ περιέχεται στὴν Βίβλο καὶ σὲ αὐτὸ τὸ παιδαγωγικὸ ἔργο βλέπει ὁ Einstein τὸν ρόλο τῶν ἐκκλησιῶν.

Αὐτὲς τὶς ἰδέες γιὰ τὴν εὐθύνη τῶν ἐκκλησιῶν στὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν κοινωνιῶν τὶς ἐξέφρασε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1939 σὲ θεολογικὸ σεμινάριο στὸ Princeton, μπροστὰ σὲ ἀκροατήριον παστῶρων καὶ φοιτητῶν τῆς θεολογίας, σὲ ὁμιλία τοῦ μὲ θέμα *«Σκοπός».*

Ἀφοῦ καθόρισε τὰ ὅρια τῶν δυνατοτήτων καὶ τῆς σημασίας τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τὴν ἀδυναμία τους νὰ θεμελιώσουν τὶς ἀρχές, ποὺ διέπουν τοὺς σκοποὺς τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, καταλήγει: *«Ἡ λογικὴ μᾶς διδάσκει τὴν ἀλληλεξάρτηση τῶν σκοπῶν καὶ τῶν ἀξιῶν. Αὐτὸ ποὺ ἡ σκέψη μόνη τῆς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει εἶναι οἱ ἔσχατοι σκοποὶ, οἱ πιὸ οὐσιώδεις σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους προσανατολιζον-*

ται και οι έπουσιωδέστεροι. Τò να καθορίζουμε τούς πιò βασικούς σκοπούς και τήν εκτίμηση τών ούσιωδών αξιών, τò να τούς καθιερώνουμε σταθερά στην ζωή του άτομου, μου φαίνεται πώς είναι ή πιò βασική λειτουργία τής θρησκείας στην κοινωνική ζωή του ανθρώπου. "Αν έρωτοῦσε κανείς, από πού άντλούν αυτοί οι ούσιαστικοί νόμοι τò κύρος τους, αφού δέν καθιερώνονται από μία λογική συστηματική έπεξεργασία, μπορούμε μόνον να απαντήσουμε πώς δέν οφείλουν τήν ισχύ τους, ούτε στα έπιχειρήματα, ούτε στις αποδείξεις, μα αντίθετα στις αποκαλύψεις και στις πράξεις ισχυρών προσωπικοτήτων. Δέν θά έπρεπε να προσπαθήσουμε να τις αποδείξουμε, αλλά μάλλον να κατανοήσουμε τήν ούσία τους, όσον τò δυνατόν πιò καθαρά και πιò απλά. Οι πιò ούσιώδεις αρχές τών ανατάσεών μας και τής εκτίμησης τών αξιών μάς δίδονται από τήν θρησκευτική παράδοση του Ιουδαιοχριστιανισμού».

Ειδικώτερα σέ έρώτημα πού του ύποβλήθηκε, αν έχει έπηρεασθή από τόν Χριστιανισμό ό Einstein απάντησε: «Είμαι Ιουδαίος, αλλά ή άκτινοβολούσα εικόνα του Ναζωραίου μου έκανε ισχυρή έντύπωση. Κανένας πνευματικώς ευθύς άνθρωπος δέν μπορεί να εύχεται και να έπιζητεί τήν αδυναμία του Χριστιανισμού».

Και μετά τήν άπελευθέρωση τής Γερμανίας από τόν Χιτλερισμό έλεγε τά έξης για τήν γενναία στάση τής Έκκλησίας: «Άγαπούσα πολύ τήν έλευθερία. Όταν έγινε ή έπανάσταση του Χίτλερ στην Γερμανία, έπερίμενα να άντισταθούν τά Πανεπιστήμια, διότι αυτά έκανούσαν για τόν σεβασμό πού έτρεφαν πρòς τήν αλήθεια. Δυστυχώς όμως τά Πανεπιστήμια έσιώπησαν. Μόνον ή Έκκλησία στάθηκε άντιμέτωπος στην έκστρατεία του Χίτλερ για τήν κατάπιξη τής αλήθειας. Δέν είχα προηγουμένως ξεχωριστό ένδιαφέρον για τήν Έκκλησία, αλλά τώρα αισθάνομαι μεγάλη συγκίνηση και θαυμασμό, έπειδή μόνη της είχε τò θάρρος και τήν έπιμονή να ύπερασπίσει

τήν αλήθεια του πνεύματος και τήν ήθική έλευθερία. Έτσι είμαι άναγκασμένος να όμολογήσω ότι εκείνο πού άλλοτε περιφρονούσα, τώρα τò εκτιμώ χωρίς καμιά έπιφύλαξη».

Γενικά ό τρόπος με τόν όποιον ό Einstein άντιλαμβάνεται τις σχέσεις μεταξύ θρησκείας και έπιστήμης έχει πολλές ομοιότητες με εκείνον πού έπικρατούσε στους κύκλους τών διαμαρτυρομένων τής Άμερικής. Χαρακτηριστική και συγγενική στις άπόψεις του Einstein είναι ή γνώμη του Robert Millikan με τόν όποιον συνεργάστηκε στο έπιστημονικό πεδίο τò 1932 στο Τεχνολογικό Ίνστιτούτο τής Καλιφόρνιας. «Άφήστε με να σας δείξω - παρατηρεί ό Millikan - γιατί μέσα στη φύση τών πραγμάτων δέν μπορεί να ύπάρχει σύγκρουση μεταξύ Έπιστήμης και Θρησκείας. Αυτό φαίνεται μόλις προσπαθήσουμε να καθορίσουμε τήν θέση τής θρησκείας στην ανθρώπινη ζωή. Ό σκοπός τής έπιστήμης είναι να αναπτύξει χωρίς προκατάληψη τήν γνώση τών πραγμάτων και τών νόμων τής φύσεως. Ό πολύ σημαντικότερος ρόλος τής θρησκείας είναι έξάλλου να αναπτύξει τήν ήθική συνείδηση, τά ιδανικά και τις πνευματικές ανατάσεις του ανθρώπου».

Ζ'

Βέβαια, κατά τò μεγαλύτερο μέρος τής ζωής του ό Einstein είχε άφιερώσει τήν διανοητική του προσπάθεια στην έρευνα τών αιωνίων νόμων πού διέπουν τήν λειτουργία του σύμπαντος και στόν τομέα αυτό αναδείχθηκε ό κορυφαίος του αιώνα μας, άνοίγοντας νέες γόνιμες προοπτικές στην θεωρητική φυσική. Παράλληλα όμως έζησε σαν πολίτης και συμμερίσθηκε, μάλιστα ως διακεκριμένη προσωπικότητα τής έποχής του, όλες τις ταλαιπωρίες και δοκιμασίες, τις όποιες υπέστησαν οι γενεές τών ανθρώπων κατά τò πρώτο ήμισυ του ταραγμένου εικοστού αιώνα.

Έτσι ή φορά τών πραγμάτων, ιδίως μετά τò 1939, τόν άνάγκασε να μην άρκε-

σθει στο έρευνητικό θεωρητικό έργο του, αλλά να πάρει ενεργό θέση στα πραγματικά γεγονότα της ιστορίας του κόσμου. Δεν έμεινε ένας παθητικός θεατής στις δραματικές εξελίξεις των ημερών εκείνων, αλλά επεδίωξε έναν ενεργητικότερο ρόλο μέσα σε εκείνο το ανακάτωμα αγίων και αμαρτωλών, που γράφουν την ανθρώπινη ιστορία. Πολλοί άνθρωποι εγκαταλείπουν σκοπούς εύγενικούς, με την δικαιολογία ότι ή πραγματοποιήσή τους αμαυρώνεται από εύγενείς αντιφάσεις, που ενέχονται στην ιστορική δράση και την μικρότητα, ή όποια διακρίνει τις ανθρώπινες σχέσεις. Ό Einstein δεν προέβαλε ποτέ τέτοιες προφάσεις, που συχνά είναι ύποκριτικές δικαιολογίες για την έλλειψη θάρρους. Ήταν βαθιά ριζωμένη μέσα του ή ρεαλιστική πεποίθηση πως καθαρά αποτελέσματα δεν υπάρχουν παρά

μόνο στον κόσμο του ιδεατού. Συμμετείχε στην κίνηση για την πραγματοποίηση των αιώνιων πόθων των όμοεθνών του για την απόκτηση εθνικής έστιας και εργάστηκε μέσα σε τρομερά δύσκολες ιστορικές συνθήκες και με όλες τις αναπότρεπτες αντιδράσεις για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης, έδωσε την μαρτυρία του για τα μεγάλα προβλήματα της εποχής του με μοναδικό όδηγο την αλήθεια όπως τουλάχιστον αυτός την είδε. Οί συνέπειες των θεωρητικών του πτήσεων και των εφαρμογών που πηγάζουν από αυτές άφησαν την σφραγίδα τους, τόσο στον επιστημονικό τομέα, όσο και στις γενικότερες ιστορικές εξελίξεις μέχρι και στις ημέρες μας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Ή πρώτη πρότασις είναι ή πίστις εις μίαν υπεράττην δημιουργικὴν δύναμιν που έδημιούργησε τὸν κόσμον. Τὴν Δύναμιν αὐτὴν δὲν τὴν βλέπομεν, δὲν τὴν ἐλέγχομεν, δὲν τὴν συλλαμβάνει κανένα τηλεσκόπιον, δὲν κλείνεται εἰς κανένα ἐπιστημονικὸν ἐργαστήριον. Ὁ ἄνθρωπος, ἀπλούστατα, ἐπίστειν εἰς τὴν Δύναμιν αὐτὴν, ή όποία εἶναι ἀντικείμενον ὄχι ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεως ἀλλὰ πίστεως. Μήπως ὅμως ἀντικείμενον πίστεως δὲν εἶναι καὶ ή ἀντίθετος ἄποψις, ή, ἄς τὴν ποῦμε ἔτσι, ἀθεϊστική; Μήπως ὑπάρχει, μήπως εἶναι νοητὸν ὅτι θὰ ὑπάρξη ἐπιστημονική ἀπόδειξις τοῦ ἀθεϊσμοῦ; Τὸ θέμα τῆς ὑπάρξεως ή τῆς μὴ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἀπλούστατα, ἔξω, ἀπείρως ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια ὅπου φθάνει ή ἐπιστημονική ἀπόδειξις, ή παρατήρησις, τὸ πείραμα, ὁ μαθηματικὸς λογισμὸς. Ἐπ' αὐτῶν τῶν θεμάτων ἀπόδειξις ἐπιστημονική ἀποκλείεται ἐκ τῶν προτέρων διότι τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ συλλάβη, νὰ τὰ ἐλέγξη, νὰ δημιουργήσῃ ἀποδείξεις ἐπιστημονικὰς ἐπ' αὐτῶν. Ὅ,τι καὶ νὰ εἰπῆς ἐπ' αὐτῶν θὰ τὸ εἰπῆς ὡς πίστιν, ὄχι ὡς ἐπιστήμην. Καὶ ὁ ἀθεϊσμὸς πίστις εἶναι. Καμμία ἐπιστήμη δὲν ἔδωσε εἰς τὸν ἀθεϊσμὸν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπικαλῆται ὡς στήριγμα, καὶ πλαστὴ εἶναι κάθε ἐπίκλησις τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰ θέματα αὐτά.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ὁ Ἀνθρωπισμὸς», τόμ. Γ' τοῦ Καθηγητοῦ Ἀ. Ν. Τσιγγιάνη, ἐκδόσεις «Συζήτησις», Ἀθήνα 1996.

Ο PAUL TOURNIER ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

*«'Επιστήμη ιατροῦ ἀνυψώσει
κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἔναντι με-
γιστάνων θαυμασθήσεται».*

(Σοφ. Σειράκ, λη' 3)

Πέρασαν, κιόλας, δέκα χρόνια από τότε (7-10-86) που «ἔφυγε», παύοντας να μιλάει και να γράφει (πέθανε άνάμεσα στα χειρόγραφα του, σε ηλικία 89 ετών), ο διαπρεπής Έλβετος παθολογος Paul Tournier (Πώλ Τουρνιέ), μιá υπέροχη φυσιογνωμία του πνεύματος και τής έπιστήμης του αιώνα μας. Οί συνεργάτες και οί αναγνώστες τών «'Ακτίνων» νιώθουν συγκίνηση, καθώς άνακαλοῦν στή μνήμη τους τó γραπτό λόγο, αὐτοῦ του «βαθειά ανθρώπινου γιατροῦ».

Γιά μισό, περίπου, αιώνα ó Tournier φιλοξενήθηκε στις σελίδες τών «'Ακτίνων», με περισσότερα από πενήντα κείμενά του, και στο Περιοδικό μας αὐτό οί ιδέες του Tournier προβλήθηκαν από Έλληνες και Ξένους συναδέλφους του.

Ό Tournier ὑπήρξε μεγάλος συγγραφέας, ποιοτικά και ποσοτικά, και τó έργο του μεταφράστηκε σε δέκα έννεά γλώσσες, κυκλοφόρησε δέ, σε περίπου δύο έκατομμύρια αντίτυπα. Με μιá ποιητική δύναμη έκφράσεως στα γραπτά του, ó Tournier «ἀναλύει» τó ὕλικό που συνθέτει τήν προσωπικότητα του ανθρώπου, γενικά, και άτομικά κατά περίπτωση, περιγράφοντας τή «ρυθμική τής προσωπικότητος», σε σχέση με τīs βιοψυχοκοινωνικές και ήθικοπνευματικές μεταβλητές τής ανθρώπινης ζωής.

Όσοι γνώρισαν τόν Tournier από κοντά ή τόν γνώρισαν με τή μελέτη τών σκέψεων και τών ιδεών του, μποροῦν να όμολογήσουν, ότι αὐτή ή ιατρική μορφή

ἀποτελεῖ ένα «δρομοδείκτη», στο άχανές πεδίο για τήν ἀναζήτηση τής ἀληθινής υγείας, τής όρθής θεραπευτικῆς τής ἀρρώστιας, τής γνήσιας σχέσεως γιατροῦ-ασθενούς.

Στίς μέρες μας, ιδιαίτέρως, που «ή 'Ιατρική διέρχεται τεραστίων διαστάσεων κρίσιν», ή σχέση γιατροῦ-ασθενούς εἶναι κλονισμένη σοβαρότατα και τó 'Ιατρικό Σώμα διασύρεται και στιγματίζεται δημοσίως (έχει γραφεί πώς «ό γιατρός από θεράπων γίνεται ένας στυγνός έξουσιαστής»), ό ιατρός Tournier προβάλλει ως μιá μορφή ὑποδειγματική, ως ό Δάσκαλος που δίνει τή «φιλοσοφία» τής ἀνθρωπιστικῆς ιατρικῆς, τής ιατρικῆς που ποθοῦν όλοι οί ἄνθρωποι και τήν όποία θα χρειάζεται ό 21ος αἰώνας, ό αἰώνας τών μεγάλων προσδοκιών, ἀλλά και τών ἀναμενόμενων, από τήν «ἐξέλιξη», σοβαρῶν προκλήσεων...

Άνάμεσα στις κορυφαῖες ιατρικές προσωπικότητες, όπως του A. Carrel, C.G. Jung, R. Siebeck, R. Biot, A. Maeder, J. Rougemont, M. Γεροῦλάνου, κατατάσσεται και ό P. Tournier. Όλοι τους ἀγωνίστηκαν να ἀπελευθερώσουν τήν 'Ιατρική από τīs ὕλιστικές τής ἀντιλήψεις και με τó έργο τους προσπάθησαν να τήν ἀνανεώσουν πνευματικά και να ἐξανθρωπήσουν τήν τεχνολογία τής.

Ό Tournier, με τó δικό του προσωπικό ὕφος, μπήκε στον ἀγώνα, μεταφέροντας τīs ιδέες του σε πολλά μέρη του κόσμου και

υποστηρίζοντας, συνεχώς και επιμόνως, ότι η τεχνολογική άνοδος της Βιοϊατρικής όφειλε, άπαραιτήτως, να συμβαδίζει με την πνευματική της άνοδο. Η Ιατρική, κατά τους ισχυρισμούς του Tournier, είναι κάτι περισσότερο από μια «καθιερωμένη» επιστήμη και ό γιατρός ένσαρκώνει εκείνο τον έπιστήμονα, που είναι κάτι περισσότερο από άτομο «έπιστημονικώς έπαρκές». Και είναι αλήθεια, ότι «γιατρός σημαίνει, πρώτα απ' όλα, σωστός άνθρωπος χαρακτηρής» (Γ. Δαΐκος) και τέτοιο «χαρακτήρα» έννοει ό λαός, όταν προφέρει την λέξη γιατρός.

Έπί πολλά χρόνια ό Tournier παρατηρούσε και μελετούσε τον άνθρωπο, πάσχοντα και ύγιη. Κατέγραφε, λεπτομερώς, τις έσωτερικές του συγκρούσεις και τά ψυχικά του δράματα, τον πόνο και τη θλίψη του, τους φόβους και τις άμφιβολίες του, τις σκέψεις και τις έλπίδες του, τον πόθο της άληθινής και τέλειας γιατρείας του, την άναζήτηση κάποιου στηρίγματος... Από αυτή την έρευνα, ό Tournier όδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι ή άρρώστια δέν όφείλεται μόνο σέ βιοφυσικά αίτια, αλλά έξαρτάται και από ότιδήποτε σχετίζεται με τά προβλήματα ζωής, τον τρόπο ζωής και τη συμπεριφορά του ανθρώπου. Πολύ ιδιαίτερα έπεσήμανε ότι τά προβλήματα ζωής (άτομικά, οικογενειακά, κοινωνικά) και τά όποια σχετίζονται, μάλιστα, με ψυχικές και ήθικες αίτιες, με την πάροδο του χρόνου, έφ' όσον δέν «τακτοποιούνται», ύποσκάπτουν την ύγεια, ύποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής και όδηγοϋν στην άρρώστια. Στην συνέχεια έπηρεάζουν και την ίδια την άρρώστια, όσον άφορα στην πορεία της και την τελική έκδασή της. Σημειώνει χαρακτηριστικά ό Tournier: «Η άφήγηση μιάς ιστορίας ζωής... μιάς ανθρώπινης έξομολόγησεως... άναπόφευκτα όδηγει τον καθένα στο να άντιληφθεί, ότι αυτή ή άφήγηση άφορα σέ προβλήματα, τά όποια δέν είναι πιά,

άπλως, ψυχολογικά (συναισθηματικά), αλλά είναι προβλήματα πνευματικά (θρησκευτικά). Και άκριβώς ή σύγχρονη φιλοσοφία της Ιατρικής κινείται μέσα στην άποψη ή όποια δείχνει ότι «όσο πιό σοβαρή είναι ή νόσος, τόσο πιό ένδιαφέρουσα είναι ή, εκ μέρους του γιατροϋ, άναζήτηση πηγών: πνευματικών, ψυχικών, διανοητικών, φυσικών» (N. Cousins).

Ό Tournier πιστεύοντας, άπολύτως, στην άνάγκη ψυχολογικής και πνευματικής θεωρήσεως της ανθρώπινης ύπαρξεως, θεμελίωσε μια ιατρική, την όποια όνόμασε «Ιατρική του Προσώπου» (Medicine de la Personne, 1940). Κάθε άνθρωπος, κατά τον Tournier, πρέπει να θεωρείται ως Πρόσωπον, δηλαδή μια σωματοψυχοπνευματική ένότητα, μια μοναδική και άνεπανάληπτη όντότητα.

Η Ιατρική του Προσώπου (Ι.τ.Π.) δέν είναι κάποια ξεχωριστή επιστήμη ή κάποια ξεχωριστή ειδικότητα, αλλά είναι ή «τέχνη» που «δουλεύει» τή συμβατική ιατρική με την χριστιανική άνθρωπολογία. Ό Tournier ξαναζωντάνεψε τον ξεχασμένο Ίπποκρατικό στοχασμό περι «άνθρωπίνου όλου» και συνέδεσε την Ίπποκρατική σκέψη με τή χριστιανική αντίληψη για τον άνθρωπο, ως Προσώπου, δηλαδή ως «εικόνας της Εικόνας».

Κατά την Ι.τ.Π., πέρα από την άληθινή γνώση για τον άνθρωπο, όπως τον θεωρεί ό Χριστιανισμός, άπαιτείται και όρισμένη στάση από τον γιατρό. Η Ι.τ.Π., τονίζοντας τή θρησκευτική φύση του ανθρώπου (όπως άκριβώς την άποδεχότανε και ό Ίπποκράτης), ζητάει από τόν γιατρό να ενεργεί με μια ιερή αντίληψη για τον άρρωστο. Κάθε ιατρική πράξη είναι μια «ίερουργία». Και είναι «δύσκολο άν όχι άδύνατο να θεωρείται ή ιατρική πράξη και ό γιατρός κάτι ξεχωριστό από την Έκκλησία», ύποστηρίζουν, σήμερα, πανεπιστημιακοί καθηγηται (Π. Τούτουζας).

Ἡ ἀρρώστια, ὁ πόνος, ὁ θάνατος, γεγονότα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ γιατρός ἐρχεται ἀντιμέτωπος, καθημερινῶς, δὲν βρῖσκουν εὐκόλα ἀπάντηση, ἀφοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη «κυριότητα». Ὁ Tournier ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀπάντηση ὑπάρχει μέσα στὴν Πίστη, στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. «Τὸ ἐπίκεντρο τοῦ Εὐαγγελίου, γράφει ὁ Tournier, δὲν εἶναι μιὰ διδαχὴ, εἶναι ἕνα Πρόσωπο, ἕνα Ὄν ποῦ ὑποφέρει. Καὶ ὁ Χριστός, μέσα στὸ Εὐαγγέλιο, δὲν πλησιάζει τὸν πόνο θεωρητικά, ἀφηρημένα, στοχαστικά. Ὁ Χριστὸς ἔζησε, συναπάντησε ἀρρώστους καὶ τοὺς ἐθεράπευσε, ὑπέφερε ὁ ἴδιος».

Παλαιότατη εἶναι ἡ ἀποψη γιὰ τὸν παράγοντα τῆς Πίστewς, ὡς συντελεστοῦ θετικοῦ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὁ γιατρός δέ, ὀφείλει νὰ ἐνισχύει αὐτὸν τὸν παράγοντα, τόσο γιὰ τὸν ἀσθενῆ του, ὅσο καὶ γιὰ τὸν... ἑαυτὸ του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σύσταση τοῦ Ἰουδαίου (Αἰγύπτιου ἱατροῦ τοῦ 10ου μ.Χ. αἰῶνος): *«Πρέπει νὰ κάνει τὸν ἀρρωστό σου νὰ πιστεῦει πὼς θὰ θεραπευθεῖ, διότι ἡ Πίστη βοηθεῖ τὴ φύση τοῦ ὄργανισμοῦ»*. Ὁ Tournier ἔχοντας βιώσει, προσωπικά, τὴν *«ζῶσαν πίστιν»*, συμβουλεύει γιατροὺ καὶ ἄρρωστο, στὸ νὰ βλέπουν ὅλες τὶς φάσεις τῆς ζωῆς τους κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί, ἰδιαίτερα δταν **ὑποφέρουν**, νὰ αισθάνονται πλάι τους τὸν Οὐράνιο Ἴατρό. Πολὺ δὲ συχνὰ ἔκανε λόγο γιὰ τὴν *«Ἱατρικὴ τοῦ θαύματος»* καὶ τὴν *«Ἱατρικὴ τῆς γονυκλισίας»*.

Ὁ Tournier, στὰ 1951, παρουσίασε τὸ βιβλίο του *«Bible et Médecine»* (Ἁγία Γραφή καὶ Ἱατρικὴ) -ἐκδοση Delachaux-Niestlé, Suisse- μέσα στὸ ὁποῖο ἀπεικονίζεται τὸ «πιστεῦν» του, τὸ ὁποῖο μπορεῖ καὶ νὰ συνοψιστεῖ μὲ τὰ δικά του λόγια: *«Τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης γύρω ἀπὸ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀρρώστια, καθὼς ἐρχονται σὲ ἀντιπαράβολη μὲ τὶς ἀγιογραφικὲς ἀπόψεις περὶ τοῦ ἀνθρώπου, βρῖσκουν τὴν πληρότητά τους καὶ ἡ Ἱατρικὴ γίνεται ἡ ἐπιστὴμὴ τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὁλόκληρά του»*.

Στὶς μέρες μας, πλέον, ἡ Βιοϊατρικὴ

ἀποδέχεται πλήρως, ὅτι οἱ ὄροι «πραγματικὸ» καὶ «ὑπερπραγματικὸ» ὄχι μόνον δὲν ἀνταγωνίζονται μεταξύ τους, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀλληλοσυμπληρώνονται ἁρμονικώτατα. Εἶναι πολλές καὶ ποικίλες οἱ ἐνδείξεις καὶ οἱ μαρτυρίες ποῦ βεβαιώνουν τὴ σχέση τῆς θρησκευτικῆς πίστewς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὰ θέματα τῆς ὑγείας του. Σὲ ἄρθρο τους μὲ τίτλο *«The Medicine of Asclepieion»* (1989), οἱ καθηγηταὶ Κ. Σιῶκος καὶ Σ. Μαρκέτος, γράφουν: *«Ἀκόμη καὶ σήμερα, παρὰ τὶς σημαντικὲς προόδους τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, δὲν μπορούμε νὰ ἀγνοήσουμε τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδραση τοῦ παράγοντος τῆς πίστewς τοῦ ἀσθενοῦς στὴν Παναγιὰ τῆς Τήνου ἢ στὴν Παναγιὰ τῆς Λουρδῆς, στὴ Γαλλία»*.

Ἄν γιὰ τὸν μεγάλο διαστημικὸ ἐπιστήμονα W. von Braun ἀποτελοῦσε ἀλήθεια τὸ γεγονὸς ὅτι «ὄπου κοιτάξει ὁ ἐπιστήμων θὰ ἰδεῖ τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ», γιὰ τὸν γιατρό, ἐρευνητὴ-θεραπευτὴ, ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἰσχύει μὲ τὸ παραπάνω καὶ πρέπει νὰ τὴν ἔχει, διαρκῶς, ὑπόψη του. Στὸ δημιούργημα Ἄνθρωπος ἡ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔντονα τυπωμένη σὲ κάθε βιολογικὸ του μόριο καὶ σημαίνει τὴ δυνατότητα τῆς παρεμβάσεώς Του, σὲ ὅποιαδήποτε μορφολογικὴ ἐξέλιξη του.

Σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ Tournier στὴν διδασκαλία γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς ἀληθινῆς ἐπικοινωνίας γιατροῦ-ἀσθενοῦς, προκειμένου ἡ σχέση αὐτὴ νὰ ἀποτελεῖ *«κοινωνία προσώπου πρὸς πρόσωπον»*.

Ὁ τεχνοκρατούμενος γιατρός, στὴ διαγνωστικὴ καὶ θεραπευτικὴ του, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν φαινομένων τοῦ σώματος τοῦ ἀσθενοῦς, γιὰ τὴν *«διεξαγωγή τεχνολογικῶν μαχῶν μὲ τὶς νόσους»* καὶ ξεχνάει, συνήθως, τὸ *«πρόσωπον»* μὲ τὸν ψυχικὸ καὶ ἠθικὸ του κόσμον, τὰ προβλήματα ζωῆς, τὶς βαθυτέρες ἀνάγκες του. Ἄγνοεῖ, προφανῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος *«εἶναι*

ένα ὄν πού μετέχει σέ δύο κόσμους, συγχρό-
νως, στόν ἐξωτερικό κόσμο τῶν φαινομέ-
νων καί στόν πραγματικό κόσμο, πού οἱ
χριστιανοί ὀνομάζουν Αἰωνιότητα».

Ὅμως γιά τή σωστή ἀντιμετώπιση τοῦ
ἄρρωστου δέν ἀρκεῖ, μόνον, ἡ μελέτη τῆς
ἀνατομίας, τῆς φυσιολογίας, τῆς κοινωνι-
κοοικονομίας του. Ἀπαιτεῖται καί «ἡ ἀντι-
μετώπιση τοῦ μυστηρίου τῆς μοναδικῆς του
προσωπικότητος». Χρειάζεται ἡ ἔρευνα καί
ἡ μελέτη τῆς ψυχῆς του, αὐτοῦ τοῦ «χώρου»
μέσα στόν ὁποῖο φωλιάζουν βιώματα καί
ἐμπειρίες, καταβολές καί ἐπιρροές, «θησαυ-
ροὶ κακίας καί Οὐράνιες Πολιτεῖες». Ἡ
«καρδιά» τῆς ψυχῆς πάλλει κι αὐτή, διαρκῶς,
καί οἱ «ώσεις» τῆς μοιάζουν, κάποτε,
μέ σεισμικές δονήσεις, πού ὀδηγοῦν στή
σωματική κατάρρευση. Γιά τήν πλήρη ἀπο-
κατάσταση ἀπαιτεῖται, λοιπόν, ἡ κατανόη-
ση τῆς ὅλης πραγματικότητος τοῦ ἀνθρώ-
που.

Γιά νά πετύχει στό θεραπευτικό του
ἔργο ὁ γιατρός, ὀφείλει νά «ἀκουμπήσει»
τόν ἄρρωστο μέ τὸ νοῦ καί τήν καρδιά του.
Νά προσφέρει τὸ «Εἰγώ» του στό «Σὺ» τοῦ
ἄρρωστου, ἀφήνοντας τήν ἀλληλεπίδρα-
ση τῆς προσωπικῆς του ἀτομικότητος μέ
αὐτή τοῦ ἀσθενοῦς» (Α. Schweitzer). Ὁ
Tournier εἶδε τή σχέση γιατροῦ-ἀσθενοῦς,
ὡς μιὰ «ψυχοσυναλλαγὴ», δηλαδή μιὰ διερ-
γασία πού δίνει ἀληθινὰ δύο «πρόσωπα»
καί ἀναδεικνύει τήν ἄσκηση τῆς Ἱατρικῆς,
ὡς «φροντίδος προσώπων». Σύγχρονοι πα-
νεπιστημιακοὶ δάσκαλοι καί ἐρευνητὲς κά-
νουν λόγο γιά «ἐπιαναποκατάσταση τῆς θε-
ραπευτικῆς δύναμης τῆς σχέσης ἀσθενῆ-για-
τροῦ» καί πιστεύουν, ὅτι στήν **ἀγάπη** συνο-
ψίζεται ἡ ἀποτελεσματικότητά τῆς σχέσεως
αὐτῆς (Δ. Ὠραιόπουλος).

Γιά τήν πραγμάτωση τῆς Ἰ.τ.Π., ὁ για-
τρός χρειάζεται κάποιον εἰδικὸ ἐξοπλισμό, ὁ
ὁποῖος ἔχει τὶς πηγές του ἔξω ἀπὸ τὸ κα-
θιερωμένο γνωστικὸ ἀντικείμενο τῆς «ξε-
ρῆς» βιοϊατρικῆς. Ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτὸς ἀπο-
κτᾶται μέ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία, ψυχικὴ
καλλιέργεια, μαθητεία στό σχολεῖο τῆς

ζωῆς, εὐρύτητα πνεύματος καί προσεκτικῆς
παρατηρήσεως τῆς καθημερινότητος, γνώ-
ση ἱστορίας καί λογοτεχνίας, προπάντων μέ
τὴν Πίστη καί τὴ συναίσθηση ὅτι ὁ ἴδιος ὁ
γιατρός **εἶναι ἓνα Πρόσωπον**. Αὐτὴ ἡ ἐπί-
γνωση καθιστᾷ τὸ γιατρὸ ἰκανότερο στό
διαγνωστικὸ καί θεραπευτικὸ του ἔργο καί
πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὸ, καθὼς προσφέ-
ρει στόν ἄρρωστό του κάτι περισσότερο ἀπὸ
ὅ,τι εἶναι, ἀπλῶς, ἀναγκαῖο καί ὠφέλιμο.

Οἱ ιδέες τοῦ Tournier, ἀπὸ τὸ 1947,
ἔχουν σφραγίσαι μεγάλη μερίδα τῆς Ἑλλη-
νικῆς Ἱατρικῆς κοινότητος καί μέχρι σήμε-
ρα «ἓνα πλῆθος θεράποντων τοῦ Ἱπποκρά-
τους πιστεύει καί ἐφαρμόζει τὴν Ἱατρικὴ
τοῦ Προσώπου» (Γ. Παπαγεωργιάδης,
«Καθημερινή», 14-5-87).

Ἡ γνωριμία τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου τῆς
Πατρίδος μας μέ τὸν Tournier ὀφείλεται,
οὐσιαστικά, στόν ἀείμνηστο φυματιολόγο
Δημήτριο Χαροκόπο, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε
στενὸ φιλικὸ δεσμὸ μέ τὸν Ἑλβετὸ συνάδελ-
φό του. Ὁ Χαροκόπος, γοητευμένος ἀπὸ τὶς
ιδέες τοῦ Tournier, ιδέες τὶς ὁποῖες ἔκανε
πράξη του ὁ ἴδιος, ἀποφάσισε νά γίνει ὁ
μεταδότης τους στήν Ἑλλάδα. Ἐγινε ἡ
ψυχὴ μιᾶς ὁμάδος γιατρῶν τῆς Χριστιανι-
κῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων (Μ. Γερούλα-
νος, Α. Ἀσιωτῆς, Α. Καραντώνης, Σ. Χατ-
ζηδάκης, Σ. Ζουμπούλης, Β. Ἀντωνίου, Ἀ.
Περίδης κ.ά.) πού ἀνέλαβε τὴν προβολὴ τῆς
Ἰ.τ.Π. στόν τόπο μας καί κληροδότησε τὴ
«φιλοσοφία» τῆς σὲ πολλοὺς νεωτέρους ἱα-
τροῦς καί φοιτητὲς τῆς Ἱατρικῆς.

Σπουδαῖες ἱατρικὲς μορφές, καθὼς καί
ἄλλοι γιατροὶ τοῦ λαοῦ μας, ὅλων τῶν εἰδι-
κοτήτων, ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ τὴν Ἰ.τ.Π. καί
ἄσκησαν, συνειδητᾶ, μιὰν ἀνθρώπινη ἱατρι-
κὴ, ὅπου κι ἂν βρέθηκαν -σὲ πόλη ἢ χωριό,
σὲ δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ τομεᾶ, σὲ πανεπιστη-
μιακὸ ἢ νοσοκομειακὸ χῶρο. Μέχρι τὶς μέ-
ρες μας, ἡ μετάδοση τῶν ιδεῶν τοῦ Tournier
καί ἡ ἐμπρακτὴ ἐφαρμογὴ τους συνεχίζε-
ται, παρὰ τὸ ἄστατο κλίμα τῆς ἐποχῆς,

παρά την «ασθένεια τῆς ἱατρικῆς» (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 25-4-96), παρά τὴν ἐμπορευματοποίηση καὶ διομηχανοποίηση τῆς ἱατρικῆς καὶ παρά τὸ θλιβερὸ περιβάλλον τῶν νοσοκομείων μας καὶ τὴν κακοδαιμονία τοῦ «συστήματος» (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Μάρτιος 1996).

Ὁ Tournier εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὴν Ἑλλάδα τέσσερις φορές, ἐπικοινωνώντας πάντοτε μὲ τὸν ἱατρικὸ κόσμον τοῦ τόπου μας καί, ἰδιαίτερος, μὲ τὸν «Κύκλο ἱατρῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ὅπου εἶχε καὶ τοὺς περισσότερους φίλους του. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν γράψει γιὰ τὸν Tournier καὶ τὸ ἔργο του, μετέφρασαν διβλία καὶ ἄρθρα του. Ὅλες δὲ οἱ ἐκδόσεις τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς», ὑπὸ τὴν διεύθυνση Α. Ἀσιπώτη, κινήθηκαν στὸ κλίμα ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τοῦ Paul Tournier.

Σημαντικὸ γεγονός τῆς προβολῆς τῶν ἰδεῶν τοῦ Tournier, στὴν Ἑλλάδα, ἀπετέλεσε ἡ διοργάνωση τῆς «Ὀγδοῦς Ἑβδομάδος τῆς Ἱατρικῆς τῆς Προσωπικότητος» (Ἀθήνα, 1954). Ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἐκδήλωση τοῦ ἐτήσιου θεσμοῦ ποὺ πρωτάρχησε στὴ Γενεύη τὸ 1947 καὶ συνεχίστηκε σὲ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, κάθε χρόνο, πάντοτε μὲ τὴ δυναμικὴ προσωπικὴ παρουσία καὶ συμμετοχὴ τοῦ Tournier. Τελευταία παρουσία του ἦταν στὸ Στρασβούργο, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1986, δυὸ μῆνες, ἀκριβῶς, πρὶν

«φύγει» ἀπὸ τὸν κόσμο αὐτό. Τὸ θέμα του στὸ Στρασβούργο εἶχε τίτλο: «Ὁ ἱατρός καὶ οἱ ἠθικὲς προκλήσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας».

Paul Tournier: ὁ γιατρός ποὺ ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνανέωση τῆς Ἱατρικῆς, θεωρώντας αὐτὴ τοῦ τὴν ἀφιέρωση ὡς «μιὰ μεγάλη περιπέτεια δημιουργικῆ», γιὰ τὴν ὁποία τὸν εἶχε καλέσει ὁ Θεός.

Paul Tournier: ἱατρικὴ προσωπικότητα, ὑπόδειγμα γιὰ τοὺς «ἐργάτες» τῶν Ἐπιστημῶν Ὑγείας. Ὁ Ἑλβετὸς -παγκόσμιος πλέον- ἱατρός Tournier πέρασε στὴν ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς ὡς ὁ ταλαντοῦχος δάσκαλος τῆς ἀνθρωπογνωστικῆς, ὡς τὸ πρότυπο ἐμπνεύσεως τῶν ὁμοτέχνων του στὴν καθημερινὴ ἐνάσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός τους.

Στοὺς δύσκολους καὶ χλωμούς, πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ, καιροὺς μας, στοὺς καιροὺς ποὺ ἡ «τεχνὴν πασῶν ἐπιφανεστάτη» Ἱατρικὴ, «προσβάλλεται» τόσο προκλητικὰ, ὁ Tournier προσφέρει ἰδέες καὶ μηνύματα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ τὴν κρατοῦν στὸ ὕψος τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀποστολῆς της.

Γιὰ τοὺς γιατροὺς ὁπαδοὺς-μεταδότες τῶν ἰδεῶν τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Προσώπου, «τὸ μνημόσυνον Paul Tournier οὐκ ἐπιλησθήσεται».

ΜΙΧΑΛΗΣ Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

«Ἐγίνα γιατρός γιατί ἤθελα νὰ «ἐκδικηθῶ» τὸ θάνατο τῆς μητέρας μου. Χτυπώντας τὸ θάνατο, ποὺ μοῦ εἶχε ἀφαιρέσει τὸν πιὸ πολύτιμο θησαυρό, συντελοῦσα στὴ νίκη τῆς ζωῆς. Γιὰ μένα ἡ Ἱατρικὴ ἦταν μιὰ ἀποστολὴ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου».

Paul Tournier

à l'excellent et
très cher ami
Démètre Characopoulos
en souvenir de Bissyay
et dans la communion
de la foi
Paul Tournier

BIBLE ET MÉDECINE

Τὸ ἐσώφυλλο τοῦ βιβλίου «ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ» τοῦ Paul Tournier, μετὰ τὴν ὑπογραφή του καὶ τὴν θερμὴ ἀφιέρωση στὸν ἰατρὸ Δημ. Χαροκόπο.

Τὸ βιβλίο ἀνήκει, τώρα, στὴ Βιβλιοθήκη τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἀκτίνων».

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ

Καλοκαίρι, τέλος, Τέλος και οί διακοπές. Τέλος και τὰ ταξίδια Έσωτερικού και Έξωτερικού. Πρὸ παντὸς αὐτά.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔχουν γίνει τῆς μόδας. Ὅλο και θὰ βρεθῆ κάποιο πρακτορεῖο μὲ δελεαστικές προσφορές. Και σπεύδουμε νὰ ἐπωφεληθοῦμε τῆς εὐκαιρίας. Σὲ πέντε ἢ σὲ ἑπτὰ ἡμέρες, ὁ γῦρος τῆς Εὐρώπης ἢ σχεδόν.

Μοῦ μένει πάντα μυστήριο ἀνεξήγητο. Τί μπορεῖς νὰ δῆς σὲ λίγες μέρες, γυρίζοντας τὴ μιὰ Εὐρώπη;

Ἄν εἶναι δυνατὸν, νὰ πῆς ὅτι πῆγες στὸ Παρίσι, περνώντας ἀπ' αὐτὸ μιὰ και μόνη μέρα (ἔστω, δύο) και συσσωρεύοντας σ' αὐτὸν τὸν περιορισμένο χρόνο μνημεῖα, μουσεῖα, μαγαζιά, τὸ Καρτιὲ Λατέν, τὴν Μονμάρτρ με τὴν Σακρ-Κέρ και τὸ Μουλὲν Ρουζ (ἀντίθεσις) ἢ τὴν Λεωφόρο Σάνζ-Έλυζέ, με τὴν Πλὰς ντε λὰ Κονκόρντ στὴ μιὰν ἄκρη και τὸ Ἐτουάλ στὴν ἄλλη. Τῆς Βερσαλλίης πού κανονικά πρέπει νὰ τοὺς ἀφιερῶσεις μιὰ ὁλόκληρη μέρα και τὸ Λουβρὸ πού για νὰ τὸ δῆς χρειάζεσαι μιὰ ἑβδομάδα.

Ἄν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσης τὸ Παρίσι, χωρὶς νὰ περπατήσης στοὺς δρόμους του, νὰ καθήσης στὰ καφενεῖα του, νὰ περιπλανηθῆς στὰ βιβλιοπωλεῖα του, νὰ δῆς θέατρο. Χωρὶς νὰ νοιώσης τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς πόλης, νὰ γνωρίσης τῆς ἀπίθανες γωνιῆς τῆς και πρὸ παντὸς χωρὶς νὰ ζήσης τὸν παλμὸ τῆς και νὰ ἔρθης σὲ ἐπαφὴ με τὸ πνεῦμα τῆς.

Τὸ ἴδιο, φυσικά, ἰσχύει για τὸ Λονδίνο, τὸ Βερολίνο, τὴ Μαδρίτη, τὴ Ρώμη, τὴ Βουδαπέστη, τὴ Βιέννη. Τί νὰ πρωτοπροφθάσης νὰ δῆς ταξιδεύοντας ἢ σταματώντας για λίγο για νὰ θαυμάσης κάποια μνημεῖα ἢ για νὰ περάσης βιαστικά τῆς αἰθουσῆς ἐνὸς μουσεῖου. Χωρὶς νὰ μπορῆς νὰ σταθῆς σὲ μιὰ ἀπ' αὐτῆς λίγο περισσότερο, νὰ μείνης ἐκστατικός μπροστὰ σ' ἕνα πνίνακα ἢ ἕνα γλυπτό, με τὸν δικὸ σου ρυθμὸ και ὄχι με τὸν ρυθμὸ τῆς ἀγέλης. Νὰ ἀπολαύσης τὴ μαγεία και τὸ

ὄνειρο τῆς Τέχνης, χωρὶς νὰ σὲ ἀποσπᾶ ἡ φωνὴ τοῦ ξεναγοῦ, για νὰ σὲ μεταφέρῃ βιαστικά στὴν ἐπόμενη αἴθουσα ἢ νὰ σὲ προσγειώση στὴν πεζὴ πραγματικότητα τοῦ δρόμου, γιατὶ «ἡ ξενάγησις ἐτελείωσε».

Πῶς νὰ γνωρίσης μιὰ πόλη ἢ μιὰ χώρα, ὅταν δὲν ξέρης τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ τῆς ἢ ἔστω μιὰ κοινὴ γλῶσσα για νὰ ἐπικοινωνήσης με τοὺς ἀνθρώπους τῆς στοιχειωδῶς. Νὰ ρωτήσης, νὰ μάθης, νὰ ἀνταλλάξης ἀπόψεις, νὰ γνωρίσης τὴ σκέψη τους.

Τὸ ταξίδι τῶν πέντε ἢ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τελειώνει. Θὰ ἦταν περίεργο, ἂν οἱ ταξιδιώτες δὲν εἶχαν τὴν αἴσθησις ὅτι ξεφυλλίσαν βιαστικά ἕνα ἄλμπουμ με φωτογραφίες. Και ὅμως, δὲν τὴν ἔχουν. Διηγοῦνται για τὸ ταξίδι τους, μιλοῦν για τῆς πόλεις πού ἐπισκέφθηκαν, για τὰ ὠραία τοπία, τὰ καταπληκτικά κτίρια, τὰ μουσεῖα. Και εἶναι ἐνθουσιασμένοι.

Ὀλιγάρκει; Ἄγνοια τοῦ τί σημαίνει ταξίδι; Θὰ μοῦ πῆτε: «Στὴν ἀναβροχιά, καλὸ και τὸ χαλάζι». Παίρνει κανεὶς μιὰ γεύση. Εἶναι μιὰ ἄποψις. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ἐπίπεδη. Ἄλλωστε, τὸ βάρος τῆς εὐθύνης τὸ ἔχουν τὰ ταξιδιωτικὰ γραφεῖα πού ὀργανώνουν τέτοια ταξίδια-ἀστραπή, γιατὶ αὐτὰ συμφέρουν. Πού ἐκμεταλλεύονται τὴν λαχτάρα μας νὰ δοῦμε νέους τόπους και νὰ γνωρίσουμε ἄλλους ἀνθρώπους.

Ἡ ὀλιγάρκει, πάντως, εἶναι ἐλληνική «ἀρετή». Ὅχι πιά τόσο με τὴν ἔννοια τῆς λιτότητας, ὅσο με τὴν ἔννοια τῆς εὐκόλης ἱκανοποίησης ἀπὸ τὰ πενιχρά μας ἔργα και τὰ φτωχὰ μας ἐπιτεύγματα. Και ὅταν αὐτὸ ἐκδηλώνεται στὰ καλοκαιρινὰ μας ταξίδια, μικρὸ τὸ κακό. Στὸ κάτω-κάτω, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ὁ καθένας μας κάνει αὐτὸ πού μπορεῖ.

Δυστυχῶς ὅμως, αὐτὴ ἡ ὀλιγάρκει ἀπλώνεται σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ μας. Τόσο τὴν ἰδιωτική, ὅσο και τὴν δημόσια. Κυρίως σ' αὐτήν. Και αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΜΕΤΑΛΛΙΑ

Πανηγύρισε ο έλληνας λαός και μαζί του και το επίσημο κράτος το περασμένο καλοκαίρι την κατάκτηση τόνων ολυμπιακών μεταλλίων από τούς Έλληνες πρωταθλητές στους πρόσφατους αγώνες τής 'Ατλάντα. Τό γεγονός θεωρήθηκε σημαντικό για τόν Έλληναμό και αποτέλεσε μία νότα αισιοδοξίας μέσα σέ ένα κλίμα άβεβαιότητας που τό συντηροῦν τά έκκρεμη έθνικά θέματα, τά χρορίζοντα οικονομικά προβλήματα και ή γενικώτερη πανθομολογούμενη ήθικη κρίση, τήν όποία διέρχεται ή ελληνική κοινωνία. Συμμετέχοντας και ή στήλη αυτή στην γενική αυτή χαρά για τις επιδόσεις τών πρωταθλητών μας θα ήθελε νά επισημάνει δύο τινά:

α) Τήν εκδηλη ευσέβεια ορισμένων εκ τών νικητών τών αγώνων αυτών, τών προερχομένων από τις αλύτρωτες πατρίδες, που ύψωσαν τά χέρια στον Ούρανό για νά Τόν εύχαριστήσουν για τήν επιτυχία των και τήν όμολογία ότι τήν ευσέβεια αυτήν τήν όφείλουν στις γιαγιές των. Πόσοι όμως πρόσεξαν τήν λεπτομέρεια αυτήν, ότι άπλοϊκές γυναίκες σέ περιόδους άθείστικης τρομοκρατίας γαλούχησαν τά έγγονάκια τους με τήν πίστη στον Θεόν και τήν αγάπη για τήν Ελλάδα!

β) Τό βαθύτερο όμως νόημα του άθλητικού ιδεώδους δέν είναι ή οποιαδήποτε διάκριση, αλλά ή καλλιέργεια του αγωνιστικού φρονήματος και ή μεταλαμπάδεσή του στον πνευματικό στίβο, πράγμα τό όποιο πάντοτε, αλλά ιδιαίτερα στους κρίσιμους καιρούς μας, είναι εκ τών ών ούκ άνευ για τήν υπέρβαση τής κρίσεως και τήν πνευματική αναγέννηση τής πατρίδας μας.

Ωραιοί οι πανηγυρισμοί, οι δηλώσεις τών άθλητών και τών εν γενεί παραγόντων, οι τιμές τής επίσημης πολιτείας, αλλά όλα

αυτά δέν είναι ικανά νά κρύψουν τήν άλλη όψη του μεγάλου προβλήματος, τήν έπιτακτική ανάγκη τής πνευματικής τροφοδοσίας τής πλειοψηφίας τής ελληνικής νεότητας, ή όποία σέ γενικές γραμμές παραμένει άδοθήθη και άκαθοδήγητη στον τομέα αυτόν.

Θά αξίζουν όντως χρυσά μέταλλια σέ όσους εκ τών πιστών αισθανθούν τό χρέος νά ύπηρετήσουν τόν μεγάλο αυτόν σκοπό τής πνευματικής τόνώσεως τών νέων μας, αγωνιζόμενοι με συνέπεια και έπιμονή για τήν πραγματοποίησή του.

ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Και μία ό λόγος για πνευματικούς αγώνες και μάλιστα τώρα στην έναρξη τής νέας περιόδου πνευματικής σποράς, σέ εποχή συγχύσεως και ήθικης άποδυναμώσεως, για νά έχουν οι αγώνες αυτοί θετικά αποτελέσματα, άπαραίτητη προϋπόθεση για τήν καρποφορία των μεταξύ τών άλλων είναι και ή συσπείρωση και ή άπρόσκοπτη συνεργασία τών μαχητών του καλού αγώνα. Τήν ανάγκη αυτήν είχε επισημάνει πρό αρκετών δεκαετηρίδων ή στήλη αυτή, όταν τήν έλάμπρυνε με τό σπινθηροδόλο πνεῦμα του ό 'Αλέξανδρος Τσιριντάνης ύπογράφων με τό αρχικό Ζ.Ν. Παραθέτουμε τις σοφές ύποθήκες του όπως ό ίδιος τις διετύπωσε: *«Πρέπει οι πνευματικοί άνθρωποι, πρέπει συγκεκρομένοι οι χριστιανοί, οι συνειδητοί, οι πιστοί χριστιανοί, νά καλλιεργούν συνεχώς τήν ενότητα, εκείνην διά τήν όποίαν ό Κύριος τόσον ίκέτευσε τόν Πατέρα εις τήν τελευταίαν προσευχήν. Είναι ή καλύτερα αγωνιστική δύναμις του καλού έναντίον του κακού.*

» Ενότητα όμως πρέπει νά καλλιεργούμεν εις τόν αγώνα επάνω. Ενότητα συνισταμένη εις τήν κοινωνίαν τών προσπαθειών, εις τήν κοινωνίαν τών δυσκόλων και

*τῶν εὐκόλων, τῶν λυπηρῶν καὶ τῶν χαρῶ-
πῶν, τοῦ πένθους καὶ τοῦ πανηγυρισμοῦ.
Ἐνότητα τοῦ «χαίρειν μετὰ χαϊρόντων καὶ
κλαίειν μετὰ κλαιόντων». Τοῦ «εἴτε πάσχει
ἐν μέλος συμπάσχει πάντα τὰ μέλη». Ἐνό-
τητα πού δείχνει τὴν ἀγάπην, ἐκείνην τὴν
ἀγάπην πού περιγράφει τόσοσ ὑπέροχα ὁ
Παῦλος εἰς τὸ ιγ' κεφάλαιον τῆς Α' πρὸς
Κορινθίους Ἐπιστολῆς. Βεβαίως, τὴν ἀγά-
πην αὐτὴν τὴν θέλει ὁ Παῦλος ἀπέναντι
πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἂν δὲν ὑπάρ-
χῃ οὔτε ἀπέναντι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προβάλλ-
ουν ὡς τὸ προσῆμι, τότε πλέον δὲν ὑπάρχει
καμμία ἐλπίς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.*

*» Ὑπάρχουν ὁμως ἡ ἐλπίς ὅτι οἱ χριστιαν-
οὶ ὅλου τοῦ κόσμου θὰ ὑπερνηκίσουν τὴν
ζάλην πού φέρουν οἱ καιροὶ αὐτοὶ τῆς ἀπο-
γοητεύσεως καὶ τῆς ἀηδίας εἰς ὅλην τὴν
ὑφήλιον θὰ ὀπλισθοῦν μετὰ τὴν ἱερὰν πανο-
πλίαν καὶ θὰ ἠμπορέσουν ἔτσι πράγματι
«ἀντιστῆναι τῇ ἡμέρᾳ τῆς πονηρᾶ καὶ ἅπαν-
τα κατεργασάμενοι στήναι!»*

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗ ΔΕΡΥΝΕΙΑ

Συγκλονίστηκε τὸ Πανελλήνιον τὸν πε-
ρασμένο Αὐγουστο ἀπὸ τὰ γεγονότα στὴν
Δερύνεια τῆς Κύπρου. Δὲν ἐξέπληξαν προ-
φανῶς οἱ βιαιοπραγίες τῶν Τούρκων κατα-
κτητῶν μετὰ ἀποκορύφωμα τὴν ἐν ψυχρῶ
δολοφονία τῶν δύο ἀόπλων ἑλληνοκυπρίων
διαδηλωτῶν, οὔτε ἡ ἀδράνεια τῶν παριστα-
μένων κυανοκράνων τῆς λεγομένης «εἰρη-
νευτικῆς» δυνάμεως τοῦ ΟΗΕ, οὔτε καὶ ἡ
καθυστερημένη χλιαρὴ φραστικὴ καταδίη
τῶν τουρκικῶν ὀμοτιῶν ἀπὸ τὶς χώρες τῆς
Δύσεως.

Ἐκεῖνο ὁμως τὸ ὅποσον ἐξέπληξε, εἶναι
ὅτι παρὰ τὰ ἀρνητικὰ αὐτὰ δεδομένα ἡ ἑλ-
ληνικὴ Κυπριακὴ νεολαία, μετὰ ὀλιγάριθμη
τὴν συμπαράσταση ἑλλαδιτῶν καὶ ἄλλων
ἐθνικοτήτων νέων, ἀπετόλμησε νὰ διαμαρ-
τυρηθεῖ, ἄοπλη ἀλλὰ παλληκαρίσια, ἀπευ-
θείας στὸν ἰταμὸ κατακτητὴ καὶ ἐνώπιον
τῶν παρευρισκομένων στρατιωτῶν τῆς εἰ-
ρηνευτικῆς δυνάμεως γιὰ τὴν ἐπὶ 22 ἔτη
παρατεινόμενη ἀυθαίρετη κατοχὴ τοῦ βο-

ρείου τμήματος τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου.

Οἱ νέοι αὐτοὶ, βρέφη ἐνδεχομένως κατὰ
τὴν ἐποχὴ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἄττιλα, ἀπο-
γοητευμένοι ἀπὸ τὶς ἄκαρπες διαδικασίες
τῶν διαφόρων μεσολαθητῶν, τὰ χωρὶς ἀν-
τίκρουσμα ψηφίσματα τοῦ ΟΗΕ, τὶς ἀνεκ-
πλήρωτες μεγαλόστομες διακηρύξεις ξένων
πολιτικῶν ἡγετῶν «γιὰ δίκαιη λύση τοῦ Κυ-
πριακοῦ» ἔθεώρησαν καθήκον τους νὰ κα-
ταγγείλουν μετὰ πρωτοφανῆ παρρησία τὴν
τουρκικὴ ἀυθαίρεσία καὶ τὴν ὑποκριτικὴ
ἀδιαφορία τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ τῶν
διεθνῶν Ὄργανισμῶν, ἀψηφώντας τὸν θά-
νατον.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ Σολομώντα Σολωμοῦ,
πού δολοφονήθηκε στὸν ἰστὸ μιᾶς σημαίας,
προκειμένου νὰ ὑποστείλει τὸ σύμβολο
αὐτό, τὸ ὅποιο δὲν ἦταν «ἓνα πανὶ πού τὸ
ἔρραψε ἓνας ράφτης». Γιὰ τὸν Σολομώντα
Σολωμὸ ἦταν ἡ ὑπόσταση τῆς βάνουσης
δεσμεύσεως τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἀκριβῶς
αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀναρριπιζόμενο
ἔμβλημα τοῦ ψεύδους, τῆς ἀπάτης θέλησε
νὰ ὑποστείλει.

Ἄν ὁ ἑλληνισμὸς πανηγύρισε γιὰ τὰ
μετάλλια τῶν ὀλυμπιονικῶν μας, στὴν πε-
ρίπτωση τοῦ ἥρωικοῦ θανάτου τῶν δύο
Κυπρίων διαδηλωτῶν στὴν Δερύνεια πρέ-
πει νὰ νοιώθει ἠθικὰ ἐνισχυμένος ἀπὸ τὴν
διαπίστωση ὅτι παρὰ τοὺς «ἀντιρρησίες
συνειδήσεως», τὰ ἔκτροπα ἔξω ἀπὸ τὸ Πο-
λυτεχνεῖο τὸν Νοέμβριο τοῦ 1995, μετὰ τὸ
κάψιμο τῆς ἑλληνικῆς σημαίας, ὑπάρχουν
νεανικὲς ἑλληνικὲς ψυχὲς οἱ ὅποιες διατη-
ροῦν στὸ ἀκέραιο τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο πού
χαρακτηρίζει τὴν φυλὴ. Καὶ μιὰ διευκρίνι-
ση: τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο στὴν καθαρὴ του
ὄψη, στὴν εἰρηνικὴ ἀλλὰ θαρραλέα ἔκφρα-
σή του, χωρὶς τὶς τρομοκρατικὲς ἐνέργειες
ἄλλων λαῶν, ὅπως τῶν διαφόρων ἀραβικῶν
ὀργανώσεων, πού μετὰ τὴν παράνομη καὶ πο-
λυαίμακτη δραστηριότητά των ἐξασκοῦν
πίεση στὶς μεγάλες Δυνάμεις γιὰ νὰ συνερ-
γήσουν σὲ πολιτικὲς λύσεις, ἐνῶ παράλλη-
λα οἱ ἴδιες παραμένουν ἀπαθεῖς καὶ ἀδρα-
νεῖς στὴν κυπριακὴ ἐκκρεμότητα.

ΜΝΗΜΕΣ ΤΟΥ '40-41

Όταν θα διαβάζονται οι γραμμές αυτού του σχολίου, θα προετοιμαζόμαστε για άλλη μια φορά να γιορτάσουμε τις ένδοξες ημέρες του Έθνους μας, το έπος του 40. Και είναι επίκαιρο να ξαναγυρίσουμε και πάλι στις ημέρες αυτές γιατί όπως και τότε το Έθνος μας κινδύνευε από τις έπεκτατικές διαθέσεις των φασιστικών δυνάμεων του άξονος Γερμανίας-Ιταλίας, που είχαν καταλάβει ολόκληρη την Ευρώπη, έτσι και σήμερα κινδυνεύουμε από έχθρικές και έπεκτατικές διαθέσεις ενός γειτονικού μας Κράτους που αυτοχαρακτηρίζεται δημοκρατικό (είναι χαρακτηριστική ή συμπεριφορά του απέναντι στον Κουρδικό λαό) και, παραβιάζοντας τις διεθνείς συνθήκες, άμφισθητεί άπαραβίαστα δικαιώματά μας στην περιοχή του Αιγαίου (θαλασσίου και έναερίου χώρου). Πρόκειται φυσικά για την Τουρκία που ενώ με διάφορους τρόπους έξόντωσε τον Έλληνισμό της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης καθώς και της περιοχής Κωνσταντινουπόλεως και των ελληνικότατων περιοχών Τραπεζούντος, Σαμψούντος κ.λ.π. μάς άπειλει και πάλι.

Άς μὴν ξεχνούν όμως ότι το έπος του 40 μπορεί να επαναληφθῆ και πάλι στα Έλληνοτουρκικά σύνορα του Έβρου και στα νησιά μας του Αιγαίου.

Τότε ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος άπήντησε στον Ίταλο πρέσβη χωρίς δισταγμό «Λοιπόν έχουμε πόλεμο» και με προετοιμασμένο πλήρες στρατηγικό σχέδιο και τὰ όχυρά των Θρακο-Μακεδονικών μας

συνόρων, άντιμετωπίσαμε νικηφόρα τὴν Γερmano-Ιταλική εισβολή.

Η ΥΠΕΡΜΑΧΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Πού όφείλοντο όμως και πού έβασίζοντο οι νίκες του Έλληνικού Στρατού, που αναφέρονται στο προηγούμενο σχόλιό μας; Άναμφισβήτητα και στην καλή όργάνωση και προετοιμασία του Έθνους μας.

Κυρίως όμως στην πίστη μας για το δίκαιο του άγώνος και περισσότερο στη βοήθεια της Υπερμάχου Στρατηγού της Παναγίας μας πού, λίγους μήνες πριν, τὴν ήμέρα της γιορτής της Κοιμήσεώς της, στο νησί της Παναγίας τὴν Τήνο, οι Ίταλοι έβύθισαν άνάνδρωσ με τορπίλη τὸ καταδρομικό μας Έλλη παρασύροντας στο θάνατο και πολλούς ναυτικούς μας.

Έτσι όταν στις 28 Οκτωβρίου του 40, μάς κήρυξαν οι Ίταλοι τὸν πόλεμο, άντισταθήκαμε με πίστη στη βοήθεια της Παναγίας (πολλοί άνέφεραν ότι τις νύχτες Τὴν έβλεπαν σαν όραμα να προηγείται και να τούς οδηγεί στη νίκη).

Και έτσι με πίστη στο δίκαιο του άγώνα μας και τὴν βοήθεια της Παναγίας έγινε τὸ θαύμα του Έπους του 40 που τόσο θαύμασαν οι ξένοι, ώστε να λέει ο Τσώρτσιλ ότι «τώρα δὲν θά λέμε ότι οι Έλληνες πολεμοῦν σαν ήρωες αλλά ότι οι ήρωες πολεμοῦν σαν Έλληνες». Τόσος ήταν ο θαυμασμός τους που δυστυχώς ξεχάστηκε γρήγορα.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεί τὴν 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτῆτης: «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», οδός Καρύτση 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 3235-023. Εκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ίατριδης, Παρθενώνος 26, 114 42 Άθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ίπποκράτους 189, 114 72 Άθήναι. Τιμή τεύχους δρχ. 200. Έτησία συνδρομή, έσωτερικού δρχ. 2000, έξωτερικού 20 \$ U.S.A. Η διεύθυνσις επιφυλάσσει εις εαυτήν τὸ δικαίωμα να μη δημοσιεύη ή να συντέμνη κατά τὴν κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφοι. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ή μη, δὲν επιστρέφονται. Άναγγελία έντύπων εν γένει και διβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος εκδόσεως Άθήναι, Οκτώβριος 1996

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Ἐπανεξεδόθη σὲ τέταρτη ἔκδοση

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω

Ἰπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

Ἰπιμελημένη ἔκδοση
μὲ 15 εἰκόνες ἔκτὸς κειμένου

Κεντρικὴ διάθεση τόμων καὶ παραγγελίαι:

Γραφεῖα περιοδικοῦ «ἸΑκτῖνες»

Καρύτση 14, 105 61 ἸΑθήναι – Τηλ. 32 35 931

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων ποὺ ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	... 1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω) 1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ 100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ 800
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ 800
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023.